

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Silvie Kubáňová

Historické proměny elementárního vzdělávání v Nemilanech
v kontextu vývoje školství v českých zemích

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, a použila
jen uvedené prameny a elektronické zdroje.

V Olomouci dne 21. 6. 2014

.....

Děkuji panu Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D., který mi poskytl metodické vedení a odborné rady. A dále paní Mgr. Evě Kaněčkové, ředitelce Základní školy v Nemilanech, která mi zapůjčila dostupné školní kroniky, výroční zprávy školy, a osobní rozhovory, za což jim oběma patří mé velké poděkování.

Obsah

Úvod.....	6
1 Vývoj školství v českých zemích do roku 1900.....	8
1.1 Počátky školství do konce 17. století	8
1.2 Tereziánská školská reforma 1774.....	12
1.3 Proměny českého školství v 2. polovině 19. století	14
1.4 Problematika vývoje německého menšinového školství a ÚMŠ	17
1.5 Počátky vzdělávání žen a dívek v českých zemích.....	22
2 České elementární školství v první polovině 20. století.....	26
2.1 Období 1. světové války a vznik Československé republiky.....	26
2.2 Meziválečné období	28
2.3 Druhá světová válka (1939-1945).....	30
3 Proměny českého elementárního školství v letech 1945-1989.....	33
3.1 Poválečné období v českém školství.....	33
3.2 Změny ve školství po roce 1953	35
3.3 Školský zákon z roku 1960	36
3.4 Vývoj školství v Československu v letech 1968-1989	37
3.5 Změny ve školství od roku 1989 po současnost	39
3.6 Historický vývoj předškolní výchovy	41
4 Historie a současnost obce Nemilany	43
5 Historie školy v Nemilanech v letech 1919-1945	49
5.1 První zprávy o české škole v Nemilanech	49
5.2 Pedagogická činnost školy	51
5.3 Veřejná činnost školy	53
6 Historie školy v Nemilanech v letech 1946-1989	55
6.1 Školní budova	55

6.2 Pedagogická činnost školy	57
6.3 Veřejná činnost školy	63
7 Historie školy v Nemilanech od roku 1989 po současnost.....	68
7.1 Školní budova	68
7.2 Pedagogická činnost školy	70
7.3 Veřejná činnost školy	75
Závěr	79
Seznam použité literatury a pramenů.....	82
1. Literatura.....	82
2. Prameny.....	83
Seznam příloh	86

Úvod

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“

J. A. KOMENSKÝ

Slova citátu naznačují téma mé diplomové práce, v níž se zabývám historií a současností elementárního vzdělávání v Nemilanech, které jsou městskou částí Olomouce. Nemilany leží 4 km jižně od města Olomouc, v oblasti Hornomoravského úvalu. Katastr obce se nalézá ve spodní části zlomu Křelovsko - Blatecké sprašové plošiny.

Vzhledem k tomu, že se vzdělávání považuje za jeden z nejdůležitějších faktorů v životě každého člověka, zvolila jsem si téma práce „Historické proměny elementárního školství v Nemilanech v kontextu vývoje školství v českých zemích“. Důležitým motivem je i skutečnost, že zmínky o historii školských zařízení v obci informují pouze o určitém časovém období, nebo zcela chybí.

Hlavním cílem mé práce je rekonstruovat proces vývoje elementárního školství v Nemilanech, v kontextu historických proměn hospodářského, politického, ekonomického a sociálního klimatu. Poskytnutí komplexní historické analýzy školství v českých zemích od počátku vzniku až po současnost. Stručná charakteristika jednotlivých vývojových období z pohledu politicko-ekonomického, s dopady na vývoj elementárního školství. Vzhledem k tématu mé práce jsem zvolila pro zpracování metodu historicko-deskriptivní. Historický výzkum bude orientován do tří rovin analýzy: makroanalýza, analýza středního dosahu, mikroanalýza.

Naplnění hlavního cíle práce je podmíněno dosažením dílčích cílů:

1. shromáždit, analyzovat, kriticky vyhodnotit dostupné prameny a odbornou literaturu k danému tématu, vytvořit její přehled
2. zhodnotit existující zdroje a provést kritickou analýzu
3. v jednotlivých historických obdobích charakterizovat hlavní proměny společnosti vytvářející kontext vývoje školství v českých zemích
4. konkretizovat a demonstrovat historické proměny elementárního školství na příkladu základní školy v Nemilanech.

V první rovině makroanalýzy se zaměřuji na charakteristiku konkrétních historických období počátků až po současnost vývoje školství a vzdělávání v českých zemích, ovlivněný politickou, hospodářskou a sociální situací. Druhá rovina teorie středního dosahu je zaměřena na historii a současnost obce Nemilany. V rámci třetí roviny mikroanalýzy konkretizují proměny elementárního vzdělávání na příkladu vývoje českého školství v Nemilanech.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola charakterizuje vývoj školství v českých zemích do roku 1900. Druhá kapitola objasňuje vývoj elementárního školství v první polovině 20. století na území dnešní České republiky. Třetí kapitola navazuje na proměny českého školství od roku 1945 až po současné školství. Čtvrtá kapitola je zaměřena na historii obce Nemilany od prvních zmínek až po současnost. V páté, šesté a sedmé kapitole je popsán vývoj elementárního školství od vzniku první české školy v Nemilanech po současnost. Každá dílčí kapitola z historie školy obsahuje tři podkapitoly, které se zaměřují na: školní budovu, pedagogickou činnost školy a veřejnou činnost školy.

Výchozí tezí diplomové práce je tvrzení, že historické proměny regionálního školství v obci Nemilany byly podmíněny a odvozovány od obecnějšího pojetí vzdělávací politiky státu, politiky, ekonomiky a proměn společnosti.

Moje diplomová práce by měla poskytnout současné i budoucí generaci ucelený pohled na historický vývoj školství v českých zemích, zejména v obci Nemilany v kontextu hospodářských, sociálních a politických událostí. Pro zpracování přehledu vývoje elementárního školství od počátků až po současnost byla použita dostupná odborná literatura a školské zákony. Primárními zdroji při bádání o historii školy v Nemilanech byly archiválie Státního archivu v Olomouci, kroniky školy, výroční zprávy školy. Jako sekundární zdroje sloužila doplňující literatura, prameny, internetové stránky obce a školy.

1 Vývoj školství v českých zemích do roku 1900

1.1 Počátky školství do konce 17. století

V českých zemích má školství a vzdělanost dlouhou tradici, která sahá až do období počátků prvního státního útvaru, ke kterému bezesporu patří Velkomoravská říše. Vznik se datuje kolem roku 830-836. Centry politického, náboženského a kulturního života byly jihomoravská hradště Mikulčice a Staré Město (nyní Uherské Hradiště). Rostislav, nástupce Mojmirá I., se programově orientoval na Byzanc a od byzantského císaře si vyžádal křesťanskou misii v čele s bratry Konstantinem a Metodějem, byli to Řekové ze Soluně. Oba bratři začali od roku 863 na Moravě prosazovat slovanskou liturgii, která byla pro obyvatelstvo srozumitelná. K tomuto účelu Konstantin (Cyril), vymyslel na základech jihoslovanského nářečí umělý slovanský jazyk, staroslověnštinu. Zároveň vytvořil nový druh písma, hlaholici. Spolu s bratrem pak překládali z latiny do staroslověnštiny bohoslužebné texty, Nový zákon – Bibli. V kláštorech se vzdělávali šlechtici a budoucí příslušníci řádu, kterým škola patřila.¹

V této době byla hlavní nositelkou vzdělanosti církev, u níž se rozvíjí na prvním místě takové školství, které mělo snahu vzdělávat především kněze.² V kláštorech se vzdělávali šlechtici a budoucí příslušníci řádu, kterému většinou škola patřila. Klášterní škola bývala internátní. V této mládež po celou dobu studia bydlela. V externích školách žáci docházeli k dennímu studiu. Kněžský dorost se vzdělával ve školách katedrálních, a to v sídlech biskupů. Při farách církev organizovala farní školy, jejichž úkolem bylo poučit žáky o základech křesťanství. Na církevních školách se z paměti učilo modlitby a žalmy, abeceda, psaní, počítání. Základem bylo sedmero svobodných umění, které se skládalo z trivia (gramatika, dialektika, rétorika), představující vzdělanostní základ, a dále z kvadrivia (geometrie, aritmetika, múzika, astronomie), základního věcného vzdělání, orientovaného nábožensky. Používala se metoda pamětního učení v latinském jazyce, kterému většinou žáci nerozuměli. Ve středověku existoval i jiný typ výchovy, a to výchova rytířská, která připravovala mladé šlechtice na zdatné bojovníky, ale také na dvorného společníka dívek

1 ČORNEJ, Petr. Vše podstatné z českých dějin. Praha: Práh, 1992, s. 5-6.

2 ŠAFRÁNEK, Jan. Školy české: obraz z jejich vývoje a osudů: 862 - 1848. Praha: Matice česká, 1913, s. 88.

a dam. Výchova rytířská se zabývala sedmerem rytířských ctností (jízdou na koni, střelbou z luku, zápasem, lovem, plaváním, hrou v šachy, skládáním a zpěvem veršů). Výchova šlechtické dívky probíhala na jiném hradě, v rodinném kruhu nebo v klášteře, kde se především vzdělávaly v domácích pracích, v hudbě, v náboženství a ve společenském chování.³

K vrcholnému hospodářskému rozvoji ve středověku u nás došlo na konci 13. a na počátku 14. století, kdy docházelo k procesu prohlubujícímu vzdělávání a vzestupu kulturní úrovně obyvatelstva, zejména znalosti čtení a psaní. V důsledku společenských přeměn předchozího období nastal překotný rozvoj školství zejména v době vlády Karla IV., kdy vznikla vzdělávací síť (ne ve smyslu povinné školní docházky), jež přečkala několik staletí. Vznikly školy partikulární, odpovídající nižšímu gymnáziu. Učilo se v nich především latině a základům svobodných umění. Chlapci a dívky z výše postavených měšťanských a šlechtických rodin mívali soukromé učitele. Tyto školy partikulární bývaly zakládány už během 13. století v královských městech. Tato se snažila dostat pod svou kontrolu městská správa, což vyvolávalo rozepře s církví. Na venkově existovaly školy farní, ale bylo jich málo. Karel IV., český král a císař svatě říše římské, založil po dohodě s církví v roce 1348 první středověkou univerzitu, a to z titulu panovníka. Po zdárném absolvování studia se udělovaly akademické tituly (grady). Základní nejnižší studium bylo dvouleté s titulem bakalář. K dosažení titulu mistr, doktor bylo zapotřebí delšího studia. Karlova Univerzita se dělila na čtyři fakulty: artistickou (zde trvalo studium tři až čtyři roky), medicínskou (čtyři roky), právnickou (sedm let), teologickou (devět let). Hlavou univerzity byl kancléř (většinou pražský arcibiskup), výkonným činitelem byl rektor a v čele fakult stáli děkani. Studenti byli nejen Češi, ale i Slovinci, Němci, Poláci a obyvatelé rakouských zemí. Vyučovalo se v latině. V pozdním středověku vzniká z potřeb a iniciativy nový typ škol – městské školy (dětinské), ve kterých se vyučovalo latinským, a později také mateřským jazykem. Druhým typem elementárních škol byly školy soukromé pokoutní (postranní), kde se učilo základům čtení a psaní.⁴

Doba od druhé poloviny 16. století do konce 17. století byla nejenom dobou humanismu a renesance, ale také dobou katolické protireformace. Dlouhotrvající války,

³ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: SPN, 1988, s. 26-27.

⁴ ČORNEJ, Petr, Ivana ČORNEJOVÁ, Ivan RADA a Vratislav VANIČEK. *Dějiny země Koruny české I*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 143.

prudké zvraty v politickém dění a tíživé hospodářské proměny nenapomáhaly k dobré situaci ve výchově a školství. To platilo zejména v husitské epoše, i když předrevoluční reformátoři, včetně Jana Husa, mluvili o důležitosti vzdělání, což bylo nutné k pochopení božího zákona. Podle Husa vzdělání umožňovalo přístup k náboženským textům, Bibli, a z tohoto důvodu byla nutná pravidelná účast na kázáních a bohoslužbách, které vedly k pochopení zásad božího zákona. Mnoho humanistických myslitelů se řídilo slovy Písma, že království nebeské je otevřeno především lidem chudým duchem. Jan Hus byl mistrem a rektorem Univerzity Karlovy, svou iniciativou přispěl k prohloubení jejího národního charakteru. Sám se snažil o rozvoj českého jazyka kázáním v Betlémské kapli. Tím trvale ovlivnil český politický a ideový život, položil základy české reformaci. Po porážce husitského křídla v bitvě u Lipan (v roce 1434) se do čela dostává Jednota bratrská, která vychází z ideového odkazu Petra Chelčického, a stává se pokračovatelkou husitských tradic v Čechách a na Moravě. Mládež posílá studovat na zahraniční protestantské univerzity a snaží se o vzdělanost širších vrstev obyvatelstva, upřednostnění českého jazyka.⁵

Obecná vzdělanost byla podpořena zejména vynálezem knihtisku po roce 1450, jehož výhody mezi prvními využila katolická církev. Humanismus se vyznačoval jednotnou národní řečí, humanistickou latinou, která usilovala o napodobení jazyka antického. Historický zlom znamenal nástup velkých evropských reformací v postavení českých nekatolíků, a to od roku 1517 luterskou reformací. V první etapě německý reformátor Martin Luther usiloval o povinnou školní docházku veškeré mládeže s národním vyučovacím jazykem a základními znalostmi: čtení, psaní, počítání, náboženství a církevnímu zpěvu, pro mládež ve věku šesti až sedmi let. V druhé etapě již ustupoval od svých revolučních zásad a zaměřil se na koncepci zřízení výběrové školy latinské s využitím humanistického vzdělání a k prospěchu protestantismu. Vnímá roli učitele jako velice významnou společenskou úlohu. Po knězi měl být učitel druhým nejvýznamnějším člověkem.⁶

Protikladem proti renesančnímu protestantskému školství bylo školství jezuitské (katolické školy) – zakladatelem jezuitského řádu se stal v roce 1540 Ignác z Loyoly. Vedle kázání a zpovědi považoval výchovu za rozhodující nástroj protireformačního boje. Jeho snaha spočívala v názoru, že kamkoliv jezuité přicházeli, bylo nutné co nejdříve postavit vlastní školy. V roce 1616 bylo v Evropě již 372 katolických kolejí a v roce 1710 se rozrostla

⁵JŮVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: SPN, 1988, s. 34.

⁶ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 76.

jejich síť na 612 školních institucí. Jezuitská kolej poskytovala střední a vyšší vzdělání, studenti zde bydleli jako v internátní škole. Ve škole se vzdělávaly tři skupiny studentů: z bohatých katolických rodin, mladí nekatolíci z významných šlechtických rodin a nadaní žáci chudých rodičů. Vyučovalo se v latině, teologii a sedmero svobodných umění. Jezuitská pedagogika měla na svou dobu dobře rozpracovanou didaktickou problematiku. Učivo bylo podrobně rozpracováno na měsíce, týdny, dny a každá hodina byla metodicky rozpracována. Při vyučování se používalo názorných pomůcek, každá látka se pravidelně procvičovala a opakovala. Trestry za nekázeň probíhaly potupnou formou, jako byla oslovská lavice, žáci se vzájemně špehovali a udávali.⁷

Protestantské školství v českých zemích bylo ovlivněno katolickou církví, která byla v té době největším pozemkovým vlastníkem. Proto se proti církvi soustředila kritika lidových sektářství a kacířských učeních. K novým protiřímským náboženským směrům v českých zemích doby předbělohorské patřili luteráni a čeští bratři. Nejvýznamnějším protikatolickým hnutím u nás byla jednota českých bratří, založena v roce 1547 bratrem Řehořem z Kunvaldu v Čechách. Jejich systém vycházel z tradic husitů, výchova byla omezena na rodinu, vyšší vzdělávání neuznávali a jejich kněžský dorost byl vychováván na protestantských školách, zejména v Německu. O převratný obrat v názoru jednoty se zasloužil biskup Jan Blahoslav (1523-1571), teolog, humanista, autor česky psaných učebnic. Spolupracoval na zrevidovaném vydání Kancionálu šamotulského, kodexu 744 bratrských náboženských písní a napsal k němu doplněk v podobě prvního českého spisu o hudební výchově (*Musica*). Na bratrských školách byl také užíván i první slabikář, vydaný v roce 1547 v Prostějově, kde byl Blahoslav jeho spoluvůrcem. Bratrské školy se dělily na tři druhy: 1. elementární školy, kde se vyučovalo čtení, psaní, náboženství a duchovní zpěv; 2. nižší bratrské školy, zde se vyučovalo elementární vzdělávání a latina; 3. vyšší bratrské školy, gymnasia illustria, a zde se vyučovalo částečně sedmero, latina a řečtina, hebrejšтина, tyto sloužily k přípravě na univerzitu. Protestantské školství v českých zemích zaniklo po bělohorské katastrofě, kdy jezuité vyhnali ze škol nekatolické učitele.⁸

⁷ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: SPN, 1988, s. 35.

⁸ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 83-84.

1.2 Tereziánská školská reforma 1774

Na našem území v druhé polovině 18. století docházelo k rozvoji výrobních sil a také ideologie feudalismu, jejichž hlavní oporou byla církev, v té době považována jako brzda dalšího kulturního rozvoje. Císařovna Marie Terezie se rozhodla tyto překážky odstranit reformami. Nejdůležitější mezník pro vývoj školství nastal dne 21. července 1773 zrušením jezuitského řádu papežem Klimentem XIV. Po tomto období nastal počátek manufakturní výroby na našem území. Mimo jiné s sebou přineslo zvýšené požadavky na vzdělání pracovníků v manufakturách, k tomu bylo potřeba znát vědomostní a dovednostní základy. Dosavadní škola, pokud existovala, ji rozhodně nezaručovala. Bylo potřeba vytvořit jednotný školský systém. Na pokyn královny české a uherské, Marie Terezie, která vládla v letech 1740-1780, dochází v roce 1774 k reformě elementárního školství, ale také ve třech základních oblastech - správní, politické a soudní, s cílem zvýšení blahobytu obyvatel státu. Školské reformy byly jejich nedílnou a podstatnou součástí.⁹

Marie Terezie se snažila vytvořit jednotný centrální systém státního školství. Povolala vzdělaného zaháňského opata Johana Ignáce Felbigera a pověřila ho vypracováním reformy školství. Vzdělaný opat vytvořil a zpracoval návrh reformy školství vydaný císařským zákonem 4. 12. 1774 pod názvem Všeobecný školský pořádek pro triviální, hlavní a normální školy v císařsko-královských zemích. Řád předepisoval vzdělávací povinnost pro děti ve věku od šesti do dvanácti let obou pohlaví (nikoliv povinnou školní docházkou chodit do školy). Děti se mohly vzdělávat i doma, ale vzdělání měli získat všichni, výuka probíhala v mateřském jazyce.¹⁰

Tři základní typy škol se dělily podle nového řádu na školy triviální, které vznikaly ve všech obcích, kde byla fara, vyučovalo se čtení, psaní, počty, náboženství v českém jazyce a měla tři zřizovatele: vrchnost - stavěla školní budovu, obec - provoz budovy a církev - platila učitele. Příjem učitele byl nedostačující, a tak byli nuceni si přivydělávat hraním na varhany v kostele, zvoněním, koledováním.¹¹ Druhým typem školy byly škola hlavní. Tyto vznikaly ve větších městech (německé školy) a byly určené pro děti obchodníků,

9 SOMR A KOL., Miroslav. Dějiny školství a pedagogiky. Praha: SPN, 1987. Učebnice pro vysoké školy, s. 152-153.

10 ŠAFRÁNEK, Jan. Školy české: obraz z jejich vývoje a osudů: 862-1848. Praha: Matice česká, 1913, s. 2.

11 KUZMIN, Michail Nikolajevič. *Vývoj školství a vzdělávání v Československu*. Praha: Československá akademie věd, 1981, s. 56.

průmyslníků. Zřizovatelem byla městská samospráva, výuka probíhala formou trivium (němčina, matematika, přírodní a průmyslové vědy).¹²

V hlavních školách se vyučovalo česky v první třídě, ve druhé třídě bylo vyučování dvoujazyčné a ve třetí třídě pouze německé. Třetím typem škol byla škola s názvem normální, byl to typ škol s úplným curriculum. Nejlepší učitelé měli dosáhnout výchovy učitelů pro školy triviální a hlavní. Felbigerův řád doporučoval šestiletou školní docházku a vznikl požadavek pro děti od šestého do osmého roku, aby navštěvovaly školu pouze v teplejší roční době (kvůli nemocem). Pro děti od devátého do třináctého roku byla docházka zkrácena od prosince do konce března (museli pomáhat při hospodářských pracích). Počet vyučovacích hodin za měsíc byl 28. Učitelem se mohl stát ten, kdo absolvoval hlavní školu a měl k učitelství předpoklady. Poté se mohl přihlásit u ředitele hlavní nebo normální školy do tzv. preparandie (učitelský kurs). Budoucí učitelé prošli přijímací zkouškou a museli absolvovat tříměsíční kurs. Následně mohli pracovat jako pomocníci na škole venkovské, po šestiměsíčním kursu na škole normální jako pomocník v městské škole. V preparandii se budoucí učitelé připravovali jak po stránce teoretické (pedagogická teorie), tak po stránce praktické (hospitace a samostatné vyučování). Ke zkvalitnění práce učitelům elementárního školství napomáhala metodní kniha od Felbigera, která byla napsaná v němčině a vydaná v roce 1775.¹³

Bohužel i tereziánské reformy elementárního školství měly v začátcích hrubé nedostatky. Zejména špatné materiální vybavení škol, nedostatečné finanční ohodnocení učitelů, nepovinná školní docházka a malá účast ve výuce (z 300 000 žáků školu navštěvovalo asi jen 200 000 žáků). Nezanedbatelná byla závislost školy na církvi, která se projevovala ve výuce, v postavení učitelů a v celkovém vlivu na školství. V konečném efektu bylo nepříznivé i to, že probíhala germanizace školství.¹⁴

I přes tyto nepříjemné jevy ve školství došlo k velkému kvantitativnímu nárůstu škol. Za vlády Josefa II. koncem 18. století u nás bylo 2461 venkovských, 50 normálních a 32 hlavních škol.¹⁵

¹² VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 12.

¹³ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 45-46.

¹⁴ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: SPN, 1988, s. 89.

¹⁵ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 12.

Pozitivní vývoj negativně ovlivnila francouzská buržoazní revoluce (1789-1794), která zcela otřásla feudální Evropou, a pro Rakousko to znamenalo předčasné ukončení feudální vlády, osvícenského absolutismu. Následkem byla sociální radikalizace obyvatelstva. V Rakousku v roce 1792, francouzské zákonodárné shromáždění, vyhlásilo Rakousku a Prusku válku. Dlouhotrvající prohrané války zapříčinily v českých zemích pozastavení reformních snah a nastolení režimu policejního absolutismu. Školství se podřídilo katolické hierarchii. Nátlakem vyššího duchovenstva vznikla v roce 1795 „Dvorská studijní komise“, jejímž úkolem bylo vypracování nového organizačního řádu obecného školství a nového statutu střední školy. Tento úkol byl splněn v roce 1805 vyhlášením tzv. Schulkodexu, jež shrnoval dosud platná nařízení v jeden celek s výrazem zesílení reakčních sil v zemi. Jedním z hlavních požadavků byl ten, že Rakousko nepotřebuje vzdělané lidi ale dobré poddané. Obecné školství se tímto řádem řídilo více než půl století. Začátkem roku 1848 byla zrušena dvorská studijní komise. Namísto ní vznikl nový centrální úřad ministerstva vyučování. V obecných a středních školách byly český a německý jazyk uznány za rovnoprávné.¹⁶

1.3 Proměny českého školství v 2. polovině 19. století

Revoluční rok 1848 nepřinesl žádné podstatné změny v organizaci základního školství, ale byla formulována řada reformních návrhů v oblasti školství. V této době vrcholila krize feudálního společenského řádu v Rakousku, docházelo ke kritice školského systému vycházejícího z podmínek rozvoje české pedagogiky. České země v druhé polovině 19. století patřily k oblastem s nejvyšší gramotností.

K významným reformátorům českého školství bezesporu patřil Karel Slavoj Amerling (1807-1884), pedagog, lékař, přírodovědec a myslitel. V mládí podnikal cesty po Evropě a poznával školství v cizině. Snažil se vytyčit osvětový plán práce mezi český lid, kde zejména zdůraznil potřebu vzdělání učitelů. V roce 1839 započal na rohu ulic Žitné a V Tůních se stavbou učitelského vzdělávacího ústavu nazvaného Budeč. Vzdělávání mělo probíhat ve čtyřech ročnících se zaměřením na výchovu národních učitelů, průmyslníků

¹⁶ KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: nákladem dědictví Komenského, 1910, s. 251-252.

a vzdělávání matek (vychovatelek). V Budči pořádal vychovatelské porady, kde propagoval zásady J. A. Komenského, ale z finančních důvodů tento koncept po krátké době ztroskotal.

Amerling kladl důraz na všestrannost výuky, výchovy a na zásadu soustavnosti, vycházející již z návrhů J. A. Komenského.¹⁷ Rozmýšlel o rozdělení národního školství do tří skupin, a to na školky, přípravné a věcnice. Ve školkách měly být dvě třídy pro děti dvouleté až tříleté a pro děti čtyřleté až pětileté. Přípravné se měly skládat také podle rozdělení věku dítěte na názorné (6 let), odliovní (8 let). Poslední skupinou měly být tzv. věcnice a ty se dělily na putovní (9 let), naukovny (10 let), průmyslovny (11 let), účetny (12 let) a vědomny (13 - 14 let). Ve všech průmyslových městech měla být mateřská školka a opatrovna měla být ve všech obcích. Na podzim roku 1948 se stal Amerling ředitelem první české hlavní školy v Panské ulici (Praha), která byla později přejmenovaná na Budeč, a kde působil až do své penze (1868).¹⁸

V roce 1855 byla uzavřena dohoda mezi církví a rakouskou vládou, tzv. konkordát. Touto smlouvou církev získala v císařství značná privilegia. Veškeré vyučování na veřejných i soukromých školách, včetně učitelů, spadají pod kontrolu církve a jedině církev má právo ve školství učinit jakékoliv změny. Pouze na triviálních školách zůstala vyučovací jazykem čeština, na normálních a hlavních školách se vyučovalo německy. Ze středních škol postupně mizela výuka v českém jazyce, která se zúžila jen na předmět náboženství. Germanizace postihla všechny školy. Po pádu absolutismu vznikly nové podmínky pro formování politického, národního, hospodářského a kulturního života. K velkým změnám ve vnitropolitickém životě došlo v roce 1860 vydáním „Říjnového diplomu“, ve kterém se císař zřekl absolutismu a stanovil základní zásady budoucí ústavy v Rakousku. Do popředí začaly vystupovat otázky a potřeby českého školství. Výkonným orgánem pro školní záležitosti se staly zemské sněmy, které v roce 1864 schválily zásady rovného práva češtiny a němčiny jako vyučovacího jazyka na všech školách. K velkým změnám ve školství, koncem 60. let především, patřilo podstatné omezení církevního vlivu, a to říšským zákonem z 25. 5. 1868, kde bylo zákonem stanoveno, že nejvyšší dohled nad vyučováním má stát a církev nemá právo zasahovat.¹⁹

¹⁷ HÁBL, Jan a Kamil JANIŠ. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 98.

¹⁸ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 165-166.

¹⁹ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: SPN, 1988, s. 96.

K nové organizaci elementárního školství na našem území dochází 14. 5. 1869 vydáním říšského zákona o obecném školství (Hasnerův zákon). Tento zákon v podstatě položil základ novodobé školské soustavy a zdůrazňoval zavedení jednotného státního dozoru nad školami. Všechny vrstvy obyvatelstva měly právo na elementární vzdělání, modernizace koncepce vzdělání atd. Povinná osmiletá školní docházka byla od 6 do 14 let na vesnicích a v malých městech ve školách obecných (nižší i vyšší stupeň). V městech okresních byl nižší stupeň škol obecných pětiletý, na nějž navazovala měšťanská škola, a to vždy jedna dívčí a jedna chlapecká. Návaznost studia žáků na nižší obecné školy byly školy střední, gymnaziálního typu, ale většinou byly navštěvovány žáky z vyšších společenských vrstev. Na reálkách určoval sedmileté studium zemský zákon, a to na čtyřletý stupeň nižší a tříletý stupeň vyšší. Povinné a základní předměty byly následující: vyučovací jazyk, francouzština, angličtina, náboženství, zeměpis, dějepis, kreslení a rýsování, logika, matematika, geometrie, přírodopis, fyzika, chemie, krasopis a tělocvik. Zakončení studia bylo maturitní zkouškou, která byla předpokladem k přijetí na techniku. Místo škol triviálních vznikly školy obecné, školy hlavní se změnil na měšťanské, učitelé se vzdělávali na čtyřletých učitelských ústavech. Zlepšily se sociální poměry učitelů, měli zaručenou penzi, učitelské povolání mohly vykonávat i ženy, ale pouze do doby, než se provdaly.²⁰

Obecná škola měla být všude tam, kde do okruhu 4 km bylo nejméně 40 dětí školou povinných. Při těchto školách mohly být zřízeny opatrovny, jež mohly navštěvovat děti školou ještě nepovinné. Učitelům byla stanovena nejvyšší úvazková míra na 30 hodin týdně a nejvíce dětí ve třídě mohlo být 80. Především zásluhou církve byla 2. května 1883 vyhlášena v podobě zákona školská novela, omezující pokrokový zákon z roku 1869. Na venkovských školách se vyučovalo polodenně, kdy dvanáctileté a starší děti na požádání rodičů nemusely od dubna do listopadu navštěvovat školu z důvodů polních a hospodářských prací. Počty žáků ve třídě se zvýšily na 100 a učitelé byli donuceni dělat dozor při náboženských cvičeních. Rovněž bylo potlačeno vzdělávání učitelů na učitelských ústavech. Ve prospěch náboženství a hry na varhany bylo omezeno vyučování pedagogice a všeobecně vzdělávacích předmětů. Přes veškeré ústupky, které církev obdržela v novele zákona, se dožadovala o vrácení absolutní moci nad obecnými školami.²¹

²⁰ KOVAŘÍČEK, Václav a I. KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát UP, 1989, s. 10.

²¹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 175.

V rozvoji českého školství bránili tzv. velkoněmci, kteří se snažili pomocí svých škol v národnostně smíšených oblastech Rakousko-Uherska, zejména v pohraničí, asimilovat české menšiny. Každodenní národní zápasy vypukly v 80. letech a projevovaly se neustálými tahanicemi o školy. Po vydání nařízení roku 1880, které zrovnopravňovalo v úředním styku český jazyk s němčinou, se vyostřilo národnostní napětí mezi Čechy a Němci. Na německé i české straně počaly být zakládány obranné spolky, jež měly prosazovat národní zájmy v národnostně smíšených oblastech. Jako první byl založen 2. července 1880 ve Vídni „Deutscher Schulverein“ (Německý školský spolek), jehož hlavním úkolem bylo podporovat na česko-německém smíšeném území německé privátní školství. Spolek byl všestranně podporován především z Německa a stal se masovou organizací s několika sty tisíci členy. Oproti těmto snahám vznikla v roce 1880 Ústřední matice školská, jejímž cílem bylo podporovat vznik a provoz menšinových českých škol, zejména v českém pohraničí. Opírala se o silnou podporu ze strany českých politiků, novinářů a široké veřejnosti. Nejdříve se zaměřila na školy základní (obecné) a mateřské (opatrovny), později rozšířila svou působnost i na gymnázia a odborné školství. V roce 1919 převzal většinu základních škol stát, Ústřední matice školská však pokračovala během celé první republiky ve zřizování internátů, mateřských a odborných škol v pohraničí. Po „Mnichovské dohodě“ ztratila většinu provozovaných škol, definitivně zanikla roku 1948.²²

1.4 Problematika vývoje německého menšinového školství a ÚMŠ

Němečtí liberálové, se zalekli politického vlivu slovanských stran a autonomistů, vyvolali silné hnutí proti českým menšinám a v roce 1879 založili spolek „Deutscher Schulverein“, který měl sloužit k poněmčování, aby se německé školství dříve zabezpečilo před zesílením české politiky. Schulverein si začal zřizovat školky a ústavy pro děti předškolního věku s cílem vybudovat dostatečné základny pro budoucnost německého jazyka. Naproti tomuto spolku vznikla v roce 1880 „Ústřední Matice Školská“, jejíž snahou bylo zřízení českých škol, a to především v pohraničí, kde německá agitace ve smíšených obcích organizovala zápasy o každé dítě. K tomuto sporu vydala „Zemská školní rada“ 8. srpna 1880 oběžník, který dával svobodnou možnost rodičům určit si, zda budou jejich děti chodit do

²² ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 179.

školy české, anebo německé. Bohužel se mnoho rodičů pod politickým a agitačním tlakem nemohlo svobodně rozhodnout.

V nejširším slova smyslu byly školami menšinovými označovány všechny druhy škol, které sloužily určité národnostní menšině v obci, jejíž většina obyvatelstva byla jiné národnosti než daná menšina. Mohli to být opatrovny a mateřské školky, školy národní obecné i měšťanské, odborné školy, střední školy, nebo i vysoké školy. Politicky se ustálil názor, že menšinové školy byly školy obecné (měšťanské), zřízené v obcích se smíšeným obyvatelstvem. Zejména významným byl článek 19. státního zákona o právech rakouských občanů ze dne 22. prosince 1867 č. 22 říšského zákona pro školy menšinové, v doslovném překladu zní: „*Všichni národní kmenové v státě mají rovné právo a každý národní kmen má neporušitelné právo chovati a vzdělávati svou národnost a řeč*“.²³

Před rokem 1867 platilo zřízení zemské ze dne 10. května 1627, kterým byla němčina prohlášena v českých zemích za rovnoprávnou s češtinou. Zásady obnoveného zemského zřízení o platnosti českého i německého jazyka ve všech úřadech státní správy a vyučování byly potvrzeny kabinetním listem císaře Ferdinanda ze dne 8. dubna 1848. Zákon z 18. ledna 1866 odhlasoval, že na českých středních školách se vyučovala němčina a na německých středních školách zase čeština jako povinný předmět. Zřizování menšinových škol v obcích záviselo na jejím národnostním složení. Ochota školních úřadů při zřizování českých menšinových škol nebyla taková, jako při zřizování menšinových škol německých. Od roku 1890 nejvyšší školní úřad stanovil podmínky, které dokazovaly, zda je zřízení menšinové školy v obci potřeba. Obecná škola měla být tam, kde bylo více jak 40 dětí školou povinných, a které by musely chodit do školy vzdálené více jak 4 kilometry. Obce nebo kraje, pod které škola spadala, se vyjadřovaly zemské školní radě o tom, jakým jazykem se bude vyučovat. Děti v první třídě se učily německy celkem 200 slovům, ve druhé třídě 300 slovům a ve třetí třídě už četly plynule v němčině i češtině. Na Moravě bylo od roku 1905 národnostní rozdělení školních úřadů, které se zúčastňovalo na jednání místní školní rady německé, ale řízení vedla okresní školní rada česká.²⁴

²³ AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913, s. 336-337

²⁴ AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913, s. 364-365.

Na moravském sněmu roku 1905 byly přijaty doplňky školního zákona. Tyto nařizovaly, aby v obcích, kde jsou české i německé školy veřejné nebo soukromé, tyto školy navštěvovaly pouze děti, které mluvily vyučovacím jazykem dané školy. Rodiče, kteří nepřišli včas k zápisu dítěte do školy, nebo uvedli nepravdivou informaci, byli potrestáni. Nově byl schválen pro každý školní rok 1000 korun příspěvek při navštěvování soukromé školy v počtu 30 dětí: „*Aby se národnostním menšinám obou národních kmenů zabezpečilo školní vyučování jejich dítek v mateřském jazyku, bude vyplácen ze zemských prostředků pravidelný příspěvek k úhradě nákladu na školní potřeby těm soukromým školám, které zřízeny budou ve školních obcích, v nichž se nenalézá žádná veřejná škola té vyučovací řeči, kterou se vyučuje na dotyčné škole soukromé*“.²⁵

Založení německého spolku Deutscher Schulverein ve Vídni v roce 1880 a jeho rychlý početní růst upozornily veřejnost na činnost tohoto spolku. Tak vznikla i myšlenka založit spolek celozemský pro podporu českého školství, který měl být obdobou německého spolku a zároveň měl jeho činnost paralyzovat. Dne 5. prosince 1880 byla svolána do místností Měšťanské besedy v Praze ustavující schůze spolku Ústřední matice školské (ÚMŠ). Vzniku spolku předcházela několikaměsíční práce jeho zakladatelů, která názorně dokumentovala postoj mladočechů a staročechů k českému školství. V jedné schůzi navrhl Václav Kretba, aby se spolek jmenoval právě „*Ústřední matice školská*“.²⁶

K tomu, aby nový spolek ÚMŠ splnil své poslání propagátora českého školství, získal možná co nejvíce podpory ve veřejnosti i u úředních činitelů, a konečně i proto, aby budil zdání nepolitického spolku, bylo třeba získat pro jeho založení a práci i zástupce ostatních politických směrů v zemi. Ústřední spolek učitelských jednot vyzval ke spolupráci zástupce staročechů. Deputace z vedení spolku se setkala u dr. Ladislava Riegra nejprve s odmítnutím, ale později Riegr svolil přijmout funkci předsedy spolku pod podmínkou, že to bude pouze reprezentativní funkce a veškerou agendu předsedy povede jeho zástupce. Dne 24. října 1880 byla svolána do Umělecké besedy v Praze schůze důvěrníků Českého klubu, Národního klubu, Ústředního spolku učitelských jednot a českých novinářů, která zrevidovala návrh

²⁵ AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913, s. 365-366.

²⁶ AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913, s. 403.

stanov a upravila je pro předložení ke schválení místodržitelství. Podle tohoto návrhu měl spolek z výnosu dobročinných akcí jako přednášek a sbírek zakládat české obecné školy, mateřské školy a opatrovny v oblastech, kde byl nedostatek veřejných českých škol. Výnosem místodržitelství ze dne 15. listopadu 1880 byly stanovy bez námitek schváleny. Hlavním spolkovým orgánem byla členská schůze, která byla svolávána jednou za rok. Během roku vedl spolek výbor zvolený členskou schůzí. Zpočátku byl volen na jeden rok, od roku 1888 na tři roky. Podle prvních stanov měl výbor 24 členů, od roku 1883 36 členů a v roce 1905 byl jejich počet zvýšen na 45 členů. Úkolem výboru bylo spravovat jmění spolku, organizovat jeho činnost a vyřizovat běžnou agendu. Pro urychlení práce byl v roce 1881 rozdělen na odbor školský a hospodářský, od roku 1889 se počet odborů rozrostl o odbor finanční, organizační, knihovní a stavební.

Výbor volil ze svého středu do každého hejtmanství jednatele, který zde kontroloval stav českého obecného školství a organizoval zakládání nových českých škol, jejich práci a spojení s výborem. Členové určité oblasti se od roku 1888 sdružovali ve svém místním odboru, odevzdávali tam své členské příspěvky a organizovali za souhlasu výboru v Praze činnost spolku v kraji. Pražský výbor spolku byl změněn na prezídium, které se skládalo z předsedy spolku, jeho dvou náměstků, jednatele, pokladníka a účetního.²⁷

Činnost spolku se územně soustředila zejména na Čechy. Svou vlastní síť škol na Moravě začal spolek budovat až počátkem 20. století. Zakládání nových škol naráželo nejen na potíže ze strany úřadu, ale spolek zápasil také s nedostatkem učitelů. Postavení učitelů na matičních školách bylo velmi těžké. Byli považováni za zaměstnance soukromého spolku a kromě svého platu nebyli jinak finančně zajištěni. Ze strany úřadů byli považováni za nespolehlivé pracovníky u vlasteneckého spolku. Stávalo se, že při převzetí matiční školy státem nebyl její dosavadní učitel ve své funkci zemskou školní radou potvrzen a na školu byl dosazen jiný učitel. V roce 1891 byl při spolku zřízen zvláštní, tzv. odbytný fond, ze kterého byla matičnímu učiteli při jeho odchodu ze služeb spolku vyplacena jednorázová podpora. Teprve v roce 1912 byl zřízen tzv. Kneidlův fond, který zastával funkci penzijního fondu spolku. Toto postavení učitelů soukromých spolků bylo upraveno až na základě zákona ze dne

²⁷ AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913, s. 408.

3. dubna 1919, č. 189 Sb. Začátek první světové války zhoršil postavení ÚMŠ natolik, že byla ohrožena ze strany úřadu její samotná existence. V souvislosti s všeobecným rušením soukromých spolků v zemi a zaostřením politického dozoru naléhala německá buržoazie na místodržitelství i na zemskou školní radu, aby ÚMŠ, která svým zaměřením vlasteneckého spolku nemohla podporovat klid a věrnost rakouské dynastie v Čechách, byla zrušena. Ústřední výbor byl v roce 1916 přesvědčen, že existence spolku je neudržitelná. Věnoval proto veškeré mobilní spolkové jmění Městské pražské pojišťovně a do roku 1918 přestal vyvíjet jakoukoliv činnost. Úředně však ke zrušení spolku nedošlo. Ukončením války a vznikem republiky se stal německý spolek Deutscher Schulverein spolkem zahraničním. V republice pak byl vytvořen nový německý spolek Deutscher Kulturverband, který měl podobný cíl a stal se jeho nástupcem.²⁸

Ústřední matice školská navázala po roce 1918 spolupráci se Slovenskou ligou, finančně ji podporovala, ale vlastní školství na Slovensku nezakládala. Ani organizačně se spolek po roce 1918 nezměnil, náplň ÚMŠ se pozvolna přizpůsobovala novému státnímu zřízení. Spolek přestával mít charakter ochranného spolku proti školské germanizaci a stával se pomocnou organizací při budování státního školství v zemi. V letech 1919 a 1920 došlo k řešení otázky menšinového školství ze strany státu. Zákonem ze dne 3. dubna 1919, č. 189 Sb. z. a n. o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, vyvrcholila i činnost ÚMŠ. Na základě citovaného zákona předal spolek své obecné školství státu. Ještě v roce 1919 vykazoval 87 škol, v roce 1920 pouze tři. V letech 1880 – 1919 založil a vydržoval do jejich postátnění celkem 38 obecných škol, definitivně zanikla roku 1948.

Rozvoj československého školství ukončila na dlouhých šest let nacistická okupace. Od 15. března 1939 začal postupný proces degradace celého školského systému. V dlouhodobé perspektivě byla cílem nacistů germanizace českého a moravského prostoru včetně obyvatelstva, které mělo být dosaženo částečným poněmčením a částečným vysídlením, případně likvidací.²⁹ Z učebních osnov bylo odstraněno vše, co mohlo připomínat Československou republiku, národní tradice, slavné osobnosti českých dějin. Ve všech typech

²⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky. 2. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 178-185.

²⁹ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, Jaroslav HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. Dějiny zemí koruny české II. 3. vyd. Praha a Litomyšl: Paseka, 1995, s. 207-208.

nezrušených českých škol bylo redukováno vyučování českého jazyka a literatury, zeměpisu, dějepisu, občanské nauky. Naopak povinně bylo zařazeno až dvě hodiny denně vyučování německého jazyka. Ke změně došlo po osvobození a po skončení druhé světové války, kdy došlo k celkovému odsunu Němců.³⁰

1.5 Počátky vzdělávání žen a dívek v českých zemích

Od tereziánských reforem v roce 1774, bylo základní vzdělávání na triviálních školách určených pro chlapce i dívky společně. Pro běžnou dívku, která nepocházela z privilegovaných vrstev, představovala šestiletá triviální škola po několik generací nepřekročitelné mantinely. Tereziánské školní zřízení od začátku pamatovalo na zakládání samostatných, přidružených (triviálních, hlavních) dívčích škol. Osnovy byly především přizpůsobeny budoucím povinnostem žen. Dívčích škol nebylo mnoho. Až polovina vyučovacích hodin (16 - 18 hodin týdně) byla zaměřena k osvojení dovedností pro domácnost a hospodaření. Děvčata se v šesté třídě uměla stěží podepsat, ale zvládat vaření, šití, starat se o hospodářská zvířata už uměla obstojně.

Dívky z lepších rodin, v závislosti na hmotných možnostech rodičů, mohly studovat doma. Druhou možností bylo studium v klášteře, soukromém penzionátu, kde do třídy chodilo 4 až 5 dívek. Od vzdělané dívky z vyšších vrstev se očekávalo, aby uměla základy francouzského jazyka, kreslit, vyšívát, háčkovat a plést, ale především musela znát „náležité chování“. Velká odlišnost po absolvování základní školy tkvěla v tom, že chudá děvčata začala pracovat (12 - 16 hodin denně), zatímco dívky z movitějších rodin se stávaly společnicemi, vychovatelkami a často zůstávaly doma a staraly se o své věno. Na nějaké vyšší elitní studium (gymnázium) mohly dívky zapomenout.³¹

Od šedesátých let 19. století u nás vznikaly první Vyšší dívčí školy: Soukromá škola profesora Janoty v Písku (1860), Vyšší dívčí škola ve Vodičkově ulici v Praze zřízená pražskou obcí (1863) a brněnská Vesna, založena v roce 1866. K výchově chudých dívek patřila nedělní škola spolku sv. Ludmily v Praze (1851), založená a vedená hraběnkou Kristýnou Schönbornovou. Tento spolek se pokoušel ulehčit situaci chudých žen, sirotků

30 KANÁK, Bohdan a Heda MINAŘÍKOVÁ. Olomoucký archivní sborník. Olomouc: Tiskservis, 2011, s. 153.

31 HOŘEJŠ, Petr Hora. Toulky českou minulostí: Třináctý díl. Praha: VIA FACTI, 2012, s. 34-35.

a hladovějících dětí. Financován byl výhradně z darů od soukromíků. Vyšší dívčí škola začínala jako tříletá, až po sedmi letech (1870-1871) se stala školou čtyřletou (psychologie, franština, zdravotvda, domácí hospodářství). Hasnerovou reformou školství (1869) se přejmenovala na tzv. první dívčí měšťanku. V roce 1885-1886, tedy více než po dvacetileté existenci, byla škola rozšířena o pátý a šestý ročník. Novinkou ve vyučovacím procesu, bylo zavedení přestávek mezi hodinami a možnost chodit na hodiny tělocviku.³²

Pražská Vyšší dívčí škola se nemohla rovnat chlapeckým měšťankám. Menší počet vyučovacích hodin týdně a především studijní program preferoval industriální předměty, ruční a hospodářské práce všeho druhu. Za studium na vyšší dívčí se platilo školné. Ve srovnání se soukromými dívčími školami zde však platila skutečnost vyšší úrovně v klasických literních předmětech a jazycích.³³

V roce 1865 Marie Riegrová-Palacká založila první dívčí průmyslovou školu pro chudé svobodné dívky, které potřebovaly získat nějakou kvalifikaci s možností uplatnění na trhu práce. Myšlenka poskytnout dívčímu dorostu vědomosti potřebné v zaměstnání se povedla jen částečně. Hlavním důvodem byly nedostatečné finanční prostředky a chybějící zkušenosti. Karolína Světlá se spolupracovnicemi založila v létě roku 1871 Ženský výrobní spolek, o rok později již byla v Praze otevřena první obchodně-průmyslová škola.³⁴

Nelehkou a usilovnou zásluhou Elišky Krásnohorské bylo v pražské Pštrossově ulici založeno první plnohodnotné dívčí gymnázium nazvané Minerva (15. 9. 1890) s právem udělovat maturitní vysvědčení (práva maturity škola získala až v roce 1907). Gymnázium bylo pětileté a přijímalo dívky, které absolvovaly čtvrtou třídu měšťanky s výborným prospěchem. Vážné komplikace nastaly po stránce organizační a hmotné. Kromě sponzorských darů se vybíralo hlavně v ulicích a svépomocí formou zveřejnění v tisku k podpoře projektu. V Čechách a na Moravě vzniklo do roku 1900 dalších 9 podobných škol.³⁵

32 VÁŇA, Josef. *Dejiny pedagogiky*. 3. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 232.

33 HOŘEJŠ, Petr Hora. *Toulky českou minulostí: Třináctý díl*. Praha: VIA FACTI, 2012, s. 35.

34 AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913, s. 493.

35 HOŘEJŠ, Petr Hora. *Toulky českou minulostí: Třináctý díl*. Praha: VIA FACTI, 2012, s. 47.

Teprve po roce 1902 se u nás rozšířil nový typ dívčích škol, tzv. lycea, která byla šestiletá. Tato lycea byla zřizována za finanční podpory státu a zakládaly je obce nebo privátní korporace. Myšlenkou lyceí bylo připravit dívky buď pro povolání, nebo na univerzitu, nezávisle na chlapeckých školách. Zaměření bylo na vzdělání literární a historické, zatímco přírodní vědy a matematika byly pro dívky považovány za příliš abstraktní. Lycea zavedla řadu inovací, zaměřila se na živé jazyky (francouzštinu), mezi nepovinnými předměty se objevil tělocvik, těsnopis apod. Do školy nastupovaly dívky po ukončení obecné školy. Absolventky čtvrtých ročníků mohly pracovat na poštovních úřadech, maturantky mohly začít vyučovat na obecných a měšťanských školách, nebo se jako mimořádné posluchačky hlásily na filozofickou fakultu. První lycea u nás vznikla v Brně (1901) a v Českých Budějovicích (1903). Nenaplnila však očekávané naděje, a tak byla v roce 1922 zrušena.³⁶

Učitelské povolání mohly ženy vykonávat jen do té doby, než se provdaly. Zákaz sňatku byl v habsburské říši plošně nařízen roku 1875 (na Moravě začal platit později), aby ženy nebyly povinnostmi v rodině odváděny od společensky důležité výchovné práce. V našich zemích padl celibát až rozhodnutím československého Národního shromáždění. Částečně od roku 1919, jen pro aprobované učitelky s delší praxí, a teprve od roku 1928 platil pro všechny. Učitelské ženské a mužské ústavy vznikaly od roku 1872. Tyto se dále dělily na státní a privátní (obcí, spolků). Přijati byli po absolvování měšťanky a zdárném složení přijímací zkoušky ze všech předmětů kromě cizích jazyků. Budoucí učitelky se povinně učily ručním pracím, v tzv. cvičných školách se konaly náslechy, hospitace a pedagogické výstupy. Po čtyřletém studiu, zkoušce způsobilosti a dvouleté praxi získala pomocná učitelka plnou kvalifikaci. Tato způsobilost však neopravňovala učit na gymnáziích ani na univerzitě, pouze na nižších školách. K získání pozice gymnaziálního profesora byla nutnou podmínkou vysoká škola.³⁷

Ke konci 19. století ženy působily i na školách smíšených a chlapeckých (tam jen od první do třetí třídy). Všechny učitelky měly kvalifikaci na ruční práce, ale také vyšší pracovní úvazek než muži (o 4 až 5 hodin), na což si také stěžovaly. Pedagožky se od roku 1874 organizovaly ve spolku Českých učitelek. Po vzniku Ústředního spolku učitelkých jednot v Čechách (1880) existovalo celkem 111 sdružení regionálních jednot, k nim patřily i spolky učitelek. Cesta žen na univerzitní studia nebyla lehká. Až roku 1896 přijímá česká medicína

³⁶ VÁŇA, Josef. *Dejiny pedagogiky*. 3. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 233.

³⁷ HOŘEJŠ, Petr. *Hora. Toulky českou minulostí: Třináctý díl*. Praha: VIA FACTI, 2012, s. 50-51.

hospitantky. V roce 1897 umožňují filozofické fakulty řádné studium ženám, lékařské a farmaceutické obory se přidávají od roku 1900. Teprve od roku 1918 mohly ženy začít studovat práva.³⁸

³⁸ HOŘEJŠ, Petr Hora. *Toulky českou minulostí: Třináctý díl*. Praha: VIA FACTI, 2012, s. 59.

2 České elementární školství v první polovině 20. století

2.1 Období 1. světové války a vznik Československé republiky

Přelom století znamenal v Rakousku-Uhersku bohaté a plodné období, ale zároveň problematické soužití Čechů s Němci, které v našich zemích trvalo už od vrcholného středověku. Byla potlačována občanská svoboda, postupem doby rostlo mezi oběma národy odcizení, které se často měnilo v nepřátelství. Zdražovalo se, rostly daně a docházelo k militarismu (zbrojení, útok, tažení). Hospodářská a kulturní vyspělost byla u obou národů zhruba na stejné úrovni. Ve větší míře se publikovalo v oblasti novinové, knižní a časopisecké. Ve školství, z důvodů přibývajících populace, docházelo ke kvantitativnímu růstu škol obecných, měšťanských. Povětšinou to však byla doba stagnace v organizační i obsahové oblasti.³⁹

Po celou dobu první světové války se stav školství v našich zemích neustále zhoršoval. Mnoho učitelů muselo narukovat, mnohé školy byly obsazeny vojskem, nebo sloužily jako lazarety. Pro školy to znamenalo zkrácení vyučovacích hodin, většinou na polodenní s omezením učiva v rozsahu i obsahu. Byl nedostatek školních pomůcek, psacích potřeb, učebnic a sešitů. Vlivem války chyběl i otop pro školy a u žáků se zhoršoval zdravotní stav, trpěli hladem a bídou ještě několik let po válce.⁴⁰

K vyhlášení samostatného československého státu došlo v Praze dne 28. října 1918 a zároveň k rozpadu Rakouska-Uherska, po třistaleté době získal český národ nezávislost. Vznikem Československé republiky se otevřely nové možnosti k dořešení všech záležitostí z předchozího období, zejména v oblasti politické, hospodářské, kulturní a sociální. Školská soustava se ani po vzniku samostatného československého státu nedočkala výrazných změn oproti vztahu v rakouské monarchii. Ke kvantitativnímu růstu škol obecných a měšťanských docházelo v poválečných letech. V čele ministerstva školství a národní osvěty v letech 1918-1920 byl demokratický politik Gustav Habrman. Univerzitní profesor František Drtina, člen Národního výboru a senátor Národního shromáždění, byl státním tajemníkem, který se snažil demokratizovat ministerstvo. Bohužel se často setkával s nepochopením kolegů,

³⁹ VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 54-56.

⁴⁰ KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977, s. 43.

ministerských úředníků – právníků, v otázkách týkajících se především vzdělávání a výchovy, později byl z této funkce odvolán. V této době se stát soustředil především na vyrovnaní stavu školství v celé republice, a to zejména zvýšením počtu škol, modernizací obsahové stránky, odborně vysokoškolsky vzdělaných a pedagogicky připravených učitelů a omezením vlivu církve.⁴¹

Na území celého Československa se v roce 1919 začalo se zestátnováním škol, učitelky byly zrovnoprávněny s učiteli, a také byl zrušen celibát učitelek. V roce 1918 byla plně zrovnoprávněna studia dívek na chlapeckých středních školách, zrušen byl také vliv církve na školu, učitelé se už nemuseli účastnit dozoru při bohoslužbách a jejich vyznání nemělo vliv na obsazování funkce ředitelských míst. V předmnichovském Československu vznikla i konečná úprava správy školství ze zákona č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920, kde bylo jasně řečeno, že nad veškerým vyučováním, dozorem a vychováním je nejvyšší moc ustanovena státem, ministerstvem školství a osvěty.⁴²

Svůj význam měl také zákon o zřizování menšinových škol, zákon č. 189/1919 Sb. z. a n. Menšinové školy, které byly po vzniku republiky díky tomuto zákonu významně dotované a často získávaly moderní budovy.⁴³

Ke sjednocení školské soustavy na celém území prvorepublikového školství došlo v roce 1922 vydáním tzv. „Malého školského zákona“. Školy měšťanské se začaly nazývat školy občanské, povinná školní docházka byla osmiletá, rodiče mohli odhlašovat děti z vyučování náboženství, zavedl se nový povinný předmět občanská nauka a výchova. Celkově zákon stanovoval na školách obecných tyto povinné předměty: občanská nauka a výchova, jazyk vyučovací, čtení, psaní, matematika, přírodopis, přírodopis, zeměpis, dějepis (s důrazem na vlastivědu), kreslení, zpěv, ruční práce (i pro chlapce) a tělesná výchova. Pro školy občanské (měšťanské) ustanovoval zákon v § 2 tyto povinné předměty: občanská nauka a výchova, jazyk vyučovací, zeměpis, přírodopis, dějepis, přírodopis, matematika (počty s jednoduchým účetnictvím), měřičství a rýsování, krasopis, kreslení, zpěv, ruční práce, tělesná výchova, náboženství (jehož se týkala výjimka). Žáci si mohli volit

⁴¹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 244.

⁴² KOVAŘÍČEK, Václav a I. KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát UP, 1989, s. 13-14.

⁴³ BARTOŠ, Josef a Miloš TRAPL. *Československo 1918-1938. Fakta, materiály, realie*. Olomouc: Univerzita palackého, 1991, s. 167.

nauku o domácím hospodářství. Zákon také upravil počet žáků ve třídě. Z původních 80 žáků na 60 a více a polovina učitelských míst měla být obsazována učitelkami.⁴⁴

2.2 Meziválečné období

Základní typ vzdělávací soustavy se členil na dva druhy škol: osmiletou obecnou školu a tříletou měšťanskou školu, která mohla být doplněna čtvrtým ročníkem s dobrovolnou docházkou. Na školu měšťanskou (obecnou) navazovala pětiletá škola obecná. Pokud žák splnil pětiletou školní docházkou, mohl přejít na střední školu všeobecně vzdělávací, nebo také na měšťanskou školu. Podmínkou bylo nadání žáka a dobrá finanční situace rodičů. Existovaly také školy smíšené, které se dělily na chlapecké a dívčí. Pouze v tom případě, kdy byl počet tříd vyšší než šest, měl být přijat zákon o zrušení školného. K tomuto však nedošlo, protože zákon nebyl schválen ministerstvem financí. Vlastní dozor na obecných, měšťanských školách i nadále vykonávali zemští a okresní inspektoři.⁴⁵

V letech 1929-1930 bylo v Československé republice celkem 14 484 škol obecných v 15 700 obcích a 1 799 škol měšťanských. Z tohoto počtu bylo devadesát procent v českých zemích a na Slovensku. Nejhůře na tom byla Podkarpatská Rus, kde musel být školský systém budován od základů. V českých zemích se navazovalo na již zavedený systém, i když byl neúplný.⁴⁶

Po ukončení studia na měšťanské škole mohli žáci pokračovat ve studiích na všeobecných nebo specializovaných (pokračovacích) školách, kde výuka probíhala jednou týdně, většinou v mimopracovní době, často i v neděli. Tyto pokračovací školy byly určeny žákům, kteří nechtěli nebo nemohli pokračovat ve studiu na střední škole. Doplnovaly je školy obecné a kupecké.⁴⁷

Největším kritikem vnitřní a vnější podoby prvorepublikového školství byl i docent pedagogiky z Karlovy univerzity Václav Příhoda. Ovlivněn studijními pobyty na amerických

⁴⁴ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, s. 198-199.

⁴⁵ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 25.

⁴⁶ BARTOŠ, Josef a Miloš TRAPL. *Československo 1918-1938. Fakta, materiály, realie*. Olomouc: Univerzita palackého, 1991, s. 54.

⁴⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl 1, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929). 2. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 524.

univerzitách ve dvacátých letech rozpracoval plán školské reformy. Podle Příhody dosavadní školský systém neodpovídal demokratické situaci. Kkritizoval fakt, že nezáleží na individuálních schopnostech, nadání a zvláštlostech při výběru školy, ale mnohem více na finanční situaci rodiny. Dle individuálního vývoje by žák měl mít možnost přestupu mezi jednotlivými typy škol.

Vytvořil plán jednotné, vnitřně diferencované školy ve dvou stupních, kterou měla navštěvovat celá populace. Vyučovaná látka byla rozdělena na semestry, individuální přístup pro rozvoj žáka měl být zaručen na druhém stupni s možností výběru volitelných předmětů podle vlastností a zájmů žáka. Tak by si žák vytvořil vlastní rozvrh ušitý na míru. Vývoj žáka se podle Příhody neodehrává v pravidelných cyklech, důraz kladl na individuální práci žáka samostudiem. Na pravidelných shromážděních se žáci učili samostatnému rozhodování. Obsah vzdělávací a obsah metody se musí podřídít žakově individualitě.

Druhý stupeň jednotné diferencované školy Příhoda nazval kolenium, který navazoval na vnitřně diferencovaný první stupeň. Po dlouhých a intenzivních diskusích ministerstvo školství povolilo k 1. září 1929 otevření několika pokusných reformních škol v Praze, později také v Brně. Tyto školy měly do roku 1932/33 analyzovat výsledky svých činností. Na základě daných výsledků se mělo rozhodnout o školské reformě a tím přistoupit ke změnám československého školství. Daný pokus byl v mnoha diskusích podroben kritice a ke změnám ve školství nedošlo.⁴⁸

Území Československé republiky ve třicátých letech zasáhla hluboká hospodářská krize. Nejdříve postihla agrární krize v roce 1928 zemědělskou výrobu orientovanou na vývoz. Provázena byla prudkým poklesem cen všech zemědělských produktů. Na podzim roku 1929 vypukla světová hospodářská krize, jež později zasáhla Československo. Zde kulminovala v létě 1933 a odeznívala déle než v okolních zemích. Nejdříve byl postížen především spotřební průmysl a po roce 1931 i další odvětví. Vývoz poklesl na třetinu předkrizového stavu. V březnu 1933 bylo úředně registrováno 978 000 nezaměstnaných. Ke snížení sociálních dopadů krize sloužilo zvýšení státních příspěvků v nezaměstnanosti,

⁴⁸ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, s. 203-204.

stravovací a poukázkové akce, veřejné a komunální práce, ale i odklad exekucí zadlužených podniků.⁴⁹

2.3 Druhá světová válka (1939-1945)

Přijetím mnichovské dohody se značně zúžily možnosti dalšího vývoje československého státu, který se stal po hospodářské stránce oslabený. Trvání druhé republiky bylo krátké, od 30. září 1938 do 15. března 1939 (zanikl demokratický stát). Dosavadní prezident Edvard Beneš abdikoval 5. října 1938 a brzy poté zemi opustil. Rozpad státu pokračoval i v letech 1938-1939 přijetím zákona ze dne 19. listopadu 1938 o autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi. Slovenský sněm odhlasoval 14. března 1939 vytvoření samostatného slovenského státu v čele s prezidentem Jozefem Tisem (spojenec Německa). Dne 15. března zahájila německá vojska okupaci českých zemí. Prezidentem Československé republiky byl 30. listopadu 1938 zvolen dr. Emil Hácha a následující den byla jmenována nová vláda v čele s Rudolfem Beranem. Německé jednotky ráno 15. března 1939 překročily hranice a z českých zemí byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava jako autonomní součást Velkoněmecké říše. Po celou dobu stál v čele státní prezident dr. Emil Hácha, byly zachovány české orgány a instituce: soudnictví, policie, četnictvo a vládní vojsko. Protektorát měl být zcela zapojen do hospodářského systému německé říše, zaměřeného na vedení expanzivní války proti evropským národům. Nezávislý a samostatný slovenský stát vyhlásil 14. března 1939 slovenský sněm. Ve stejný den zaslalo Maďarsko ultimátum česko-slovenské vládě, ve kterém požadovalo okamžité odstoupení Podkarpatské Rusi, a zahájilo vojenské akce k její okupaci. Dlouhodobým cílem nacistů byla germanizace českého a moravského prostoru i obyvatelstva, které mělo být poněmčeno a částečně vysídleno.⁵⁰

Středisko zahraničního odboje se přeneslo do Velké Británie, kde byl v emigraci prezident dr. Beneš, který prosadil koncepci zahraniční akce a ustanovil prozatímní státní zřízení ČSR. Tvořili ji prezident, vláda a Státní rada plnící úlohu parlamentu, kterou britská

⁴⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 181-182.

⁵⁰ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 204-206.

vláda uznala jako prozatímní vládu československou. Zároveň si však ponechala otevřenou otázku poválečných hranic obnovené ČSR.⁵¹

České obyvatelstvo odmítalo přijmout okupaci, bránilo se různými lidovými demonstracemi. Při jedné z nich, 28. října 1939, byl zastřelen student Jan Opletal. Jeho pohřeb se stal manifestací národní protinacistické jednoty a došlo k potyčkám Čechů s Němci. Reakcí na tyto nepokoje bylo 17. listopadu 1939 uzavření českých vysokých škol. Devět studentských předáků bylo v ruzyňských kasárnách zastřeleno a 1200 vysokoškoláků bylo internováno do koncentračního tábora u Berlína. Na počest protestu mládeže proti fašismu byl 17. listopad vyhlášen Mezinárodním dnem studentstva.⁵²

V období okupace českých zemí dochází k velkým změnám v celém systému školství, zejména v obsahu vzdělávání. Pravomoc české vlády v řešení oblasti školství přešla do kompetence Velkoněmecké říše. Vládním nařízením ze dne 14. srpna 1941 byly měšťanské školy přeměňovány na školy výběrové, tzv. hlavní, se značně omezeným počtem žáků. Smělo být přijato pouze 35% dětí a ostatní byly nuceny plnit školní docházku na čtyřletých obecných školách. Obsah vyučování byl německými okupanty pozměněn především tím, že bylo zrušeno vyučování dějepisu a na všech školách se vyučovalo německému jazyku. Z učebnic byly odstraňovány veškeré zmínky o svobodném Československu. V této době byla řada škol přestěhována do nevyhovujících budov a původní budovy škol sloužily vojenským účelům, nebo byly přiděleny školám německým. České vysoké školy byly zavřeny (dočasně na 3 roky) a německé vysoké školy v protektorátě byly převedeny pod říšskou správu. Velké množství učitelů všech stupňů škol bylo posláno na nucené práce nebo vězněno.

Výlučné právo předsedovi komise v rozhodování o klasifikaci bylo dáno výnosem ministerstva školství a národní osvěty dne 28. února 1942. Další nařízení ze dne 13. srpna 1942 zmocňovalo ministerstva školství měnit, bez ohledu na dosavadní právní předpisy organizaci školské správy. Okresní školní výbory se vládním nařízením z 6. dubna 1943 zrušily a byly nahrazeny školskými úřadovnými v čele s okresním školním inspektorem. O deset dní později, na základě nařízení, došlo ke zrušení místních školních rad a výborů. Okresní školská úřadovna jmenovala zástupce školní obce. Vylučování ze studia byli nejdříve židovští žáci, kteří byli odváženi spolu se svými rodinami do vyhlazovacích táborů. Tam

⁵¹ Tamtéž, s. 214.

⁵² ČORNEJ, Petr. *Vše podstatné z českých dějin*. Praha: Práh, 1992, s. 41.

většinou zahynuli násilnou smrtí. Podobný osud sdílely i cikánské rodiny. V období 2. světové války byla provedena korektura textu školních učebnic, z 279 učebnic bylo úplně zakázáno třicet.⁵³

Zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti, byl koncem září 1941 vyslán do Prahy s úkolem pacifikovat rozbouřenou situaci v protektorátu. Pokusil se politikou cukru a biče získat českou dělnickou třídu, a to zlepšením sociálních a pracovních podmínek pro německé válečné úsilí a potlačením vůle k odporu. Československý zahraniční odboj mu za to přichystal odvetu v podobě atentátu dne 27. května. Heydrich útoku podlehl. Následkem atentátu byl fašistický teror, popravy, stanné právo, vyhlazení vesnice Lidice. Cílem bylo zastrašení českého národa, určeného v nacistických plánech k postupné likvidaci.⁵⁴

Po šestiletém exilu se dne 3. dubna 1945 spolu se členy doprovodu a designovanými členy nové československé vlády vrátil do republiky prezident dr. Edvard Beneš. První vláda byla na osvobozené půdě vyhlášena 4. dubna 1945. Do jejího čela byl jmenován Zdeněk Fierlinger, bývalý československý velvyslanec v SSSR. Vláda byla výsledkem jednání mezi dvěma centry našeho zahraničního odboje, moskevským a londýnským. Jednání proběhla v březnu 1945 v Moskvě. O reformě politického systému Československa bylo pojednáno vyhlášením Košického vládního programu ze dne 5. dubna 1945. Tento program obsahoval rovnoprávnost Čechů a Slováků, potrestání kolaborantů a zrádců, konfiskaci majetků nepřátel, nástin pozemkové reformy, zestátnění klíčového průmyslu. Dále obsahoval zásady budování státu a vládní politiky, zdůvodnění zahraniční orientace na SSSR, národní výbory tvořily základ státní a veřejné správy. Definitivní kapitulací německých ozbrojených sil a dohodou o odchodu německé armády z Prahy ze dne 7. května 1945, podepsanou v Remeši, skončila druhá světová válka.⁵⁵

⁵³ SOMR a kol., Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 251.

⁵⁴ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 220-224.

⁵⁵ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 235.

3 Proměny českého elementárního školství v letech 1945-1989

3.1 Poválečné období v českém školství

Po skončení druhé světové války začalo období obnovy a budování nové školy. V dubnu 1945 přijala vláda na svém zasedání Košický vládní program, ve kterém byla vyhlášena demokratizace vzdělání, vědy a kultury. Prvními úkoly nové vlády v osvobozené vlasti byla stanovena důsledná očista škol výchovných institucí od fašismu, uzavření všech německých škol a odstranění všech učebnic z doby okupace. Jedním z důležitých úkolů bylo v co nejkratší době zahájit vyučování, což se také povedlo. Vyučování v obecných, měšťanských školách bylo zahájeno již v květnu a na českých vysokých školách na podzim roku 1945. Obecné a měšťanské školy začaly vyučovat podle předválečných osnov. Školským pracovníkům pak vládní program ukládal přebudování veškerého školství tak, aby bylo umožněno co nejširším vrstvám obyvatelstva zpřístupnění vzdělání. Takto docházelo v českých zemích k rychlému rozšiřování počtu škol. Ministrem školství a osvěty se stal dr. Zdeněk Nejedlý, který dohlížel na plnění úkolů v oblasti školství. Zaměření školství a výchovy bylo v duchu slovanského bratrství, jehož vedoucí silou byla SSSR. V učebních plánech byl ruský jazyk zařazen po mateřském jazyce na přední místo. V červenci 1945 proběhl první celostátní sjezd československých učitelů, kde přednesli učitelé své základní požadavky: zřízení jednotné školy, zavedení vysokoškolského vzdělávání učitelů u všech stupňů škol a obnovení Výzkumného ústavu pedagogického.⁵⁶

Poválečné Československo nabývalo velice rychle zcela nových a v mnoha případech nebezpečných rysů pro demokratický vývoj. Zákonodárná moc byla nahrazována prezidentskými dekrety, především z 24. října 1945, kterými došlo ke znárodnění dolů a klíčového průmyslu, potravinářského průmyslu, soukromých pojišťoven a bank. Dne 28. října 1945 zahájilo svoji činnost prozatímní Národní shromáždění, které potvrdilo a prohlásilo za zákon doposud vydané dekrety. Zvláštním zákonem z května 1946 dokonce zaručilo beztrestnost těm, kteří se podíleli na poválečném bezpráví. Činnost prozatímního Národního shromáždění byla nahrazena řádnými orgány, sestavenými na základě výsledků

⁵⁶ KOVAŘÍČEK, Václav a I. KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát UP, 1989, s. 16-17.

voleb, ve kterých zvítězila komunistická strana. Dne 2. července byla jmenována nová vláda v čele s komunistou Klementem Gottwaldem.

V letech 1945 a 1946 byly vydány nové učební plány a osnovy. Byly vytvářeny v duchu lidové demokracie proti imperialismu a fašismu. První a druhý ročník měly nadále shodné učební plány, ve třetím a čtvrtém ročníku byla zavedena technická a studijní větev. Kromě vyučování ruského jazyka se zavedly i tyto předměty: politická výchova, výtvarná a technická výchova.

Dne 25. února 1948 přistoupil nemocný prezident Beneš na komunistické požadavky a přijal demisi demokratických ministrů. Vzápětí jmenoval novou vládu složenou téměř jen z komunistů. Tito ihned po svém únorovém vítězství přistoupili k budování totalitního politického systému. Vládní instituce a zákonodárné orgány se staly jen pouhými vykonavateli stranických orgánů. Počet členů nekomunistických stran byl významně redukován. Volby do parlamentu proběhly 30. května v zastrašované atmosféře a v krajských volebních centrech byly výsledky falšovány. Dne 7. června 1948 abdikoval dosavadní prezident Beneš a novým prezidentem se stal Klement Gottwald. Za týden byla jmenovaná nová vláda v čele s Antonínem Zápotockým. Po smrti Klementa Gotwalda byl zvolen prezidentem.⁵⁷

Rozhodným krokem v budování jednotné státní školské soustavy se stal Vítězný únor 1948. Nastaly změny v oblasti obsahu výchovy a vzdělání. Poprvé v historii československého školství se schváleným školským zákonem č. 95/1948 Sb.⁵⁸ ze dne 21. dubna 1948 vytvořila jednotná státní školská soustava, do které patří všechny typy škol, s výjimkou škol vysokých, pro něž je stanoven společný výchovný cíl. Povinnost školní docházky se prodloužila na devět let, byla stanovena pro děti od šesti do patnácti let. V platnost vstoupil ode dne 1. září 1948. Podle nového zákona se dělilo školství takto: školy mateřské (pro děti od tří do šesti let), školy I. stupně – školu národní (s pěti ročníky), školy II. stupně – školu střední (se čtyřmi ročníky) a školy III. stupně – (čtyřtřídní gymnázia a školy obecné). Byl zrušen vliv církve ve školním vzdělávání. Po ukončení povinné školní docházky mohli žáci navštěvovat nejméně dva roky buďto výběrové školy III. stupně, nebo základní

⁵⁷ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORA VCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II.* 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 264-269.

⁵⁸ Zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství.

odborné školy. Tím bylo zajištěno výchovné působení, až do sedmnácti let. Novým školským zákonem došlo k postátnění školství. Název škola od této doby mohla mít zařízení, která zřizoval stát prostřednictvím svých orgánů. Usnesením ÚV KSČ v roce 1951, byla přijata obsahová přestavba v učebnicích pro národní a střední školy. Naše školství nastoupilo na cestu se zaměřením veškeré výchovy a vzdělávání v duchu marxismu – leninismu.⁵⁹

3.2 Změny ve školství po roce 1953

Nová etapa v našem školství nastala přijetím zákona č. 31/1953⁶⁰ ze dne 24. dubna 1953 o školské soustavě a vzdělávání učitelů. Nově zákon stanovil a zkrátil povinnou školní docházku na osm let, střední škola se stala jedenáctiletou. K těmto změnám došlo v důsledku plánovitého rozvoje národního hospodářství. Byla nutnost urychlit přípravu dorůstající mládeže. Školství prvního a druhého stupně bylo sjednoceno. Tímto zákonem se vytvořily dva typy všeobecně vzdělávacích škol. Po dobu povinné školní docházky to byla škola osmiletá střední a jedenáctiletá škola, která v posledních třech ročnících poskytovala možnost vyššího všeobecného vzdělání s přípravou na vysokoškolská studia. Celkově byl snížen počet předmětů z osmnácti na třináct. Do mateřského jazyka se včlenily samostatné předměty prvouka a vlastivěda, zrušeno bylo psaní, ruční práce, náboženství a zájmové kroužky. Ke kritikům nové školské soustavy patřil zejména Otokar Chlup.⁶¹

Komunistické vedení od poloviny roku 1952 chystalo měnovou reformu. Touto chtělo řešit narůstající problémy v zásobování, vzniklé přestavbou průmyslu a úpadkem zemědělské výroby. K vyhlášení měnové reformy došlo dne 30. května 1953, s platností od následujícího dne. Současně byl zrušen lístkový systém prodeje potravin a průmyslového zboží. Byly nastoleny jednotné maloobchodní ceny. Tato reforma znamenala pro všechny obyvatele šok. Prudce vzrostly životní náklady a došlo k devalvaci úspor. Čeští obyvatelé svou nespokojenost projevovali formou protivládních demonstrací.⁶²

⁵⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 288-289.

⁶⁰ Zákon č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).

⁶¹ JÚVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: SPN, 1988, s. 181.

⁶² ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 274.

Na konci roku 1957 zemřel prezident Antonín Zápotocký a novým prezidentem se stal první tajemník komunistické strany Antonín Novotný. Doposud existující prvky slovenské autonomie a vývoj směrem k centralizaci likvidovala nová socialistická ústava přijatá v roce 1960. Název našeho státu byl změněn na Československou socialistickou republiku (ČSSR). Lidem se dařilo lépe, osobní spotřeba obyvatelstva neustále rostla, sociální a nemocenské pojištění patřilo na sklonku 50. let k nejkompexnějším v Evropě.⁶³

3.3 Školský zákon z roku 1960

Usnesením ÚV KSČ z června 1955, bylo ministerstvu školství uloženo připravit a do roku 1960 uskutečnit základní úpravy po stránce organizační i obsahové. Změna metod práce všeobecně vzdělávací školy byla realizována zákonem č. 186/1960 Sb.⁶⁴, o soustavě výchovy a vzdělávání. Zákon nově zavedl jednotnou školskou soustavu, v níž jednotlivé stupně a druhy škol na sebe organicky navazovaly a umožňovaly získat i nejvyšší vzdělání. V novém školském zákoně na sebe plynule navazovaly jednotlivé stupně takto:

1. dětem do šesti let je umožněna předškolní výchova v jeslích a mateřských školách;
2. od šesti do patnácti let povinné základní vzdělání v základních devítiletých školách;
3. od patnácti let možnost středního a vyššího vzdělání v různých typech škol;
4. s úplným středním vzděláním možnost studovat na vysokých školách;
5. v době mimo vyučování je možné navštěvovat školní a mimoškolní výchovné zařízení;
6. pracující si mohou doplnit vzdělání studiem při zaměstnání na školách, kurzech;
7. mládež i pracující mají možnost studovat umění na LŠU a jazyky v jazykových školách;
8. osoby se změněnou pracovní schopností mohou získat vzdělání a absolvovat výcvik pro vhodná povolání podle zvláštních předpisů o sociálním zabezpečení.

⁶³ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 277-279.

⁶⁴ Zákon č. 186/1960 Sb. Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon).

Nově jsou do obsahu vzdělávání začleněny tyto předměty: vlastivěda, pracovní vyučování, psaní, místo výuky ústavy ČSR a SSSR zařazena občanská výchova.⁶⁵

Podle ustanovení zákona o soustavě výchovy a vzdělávání v ČSSR z roku 1960 se u nás rozvíjelo základní a střední školství do roku 1984. Ke změně došlo v roce 1969 u střední všeobecně vzdělávací školy. Zde byl změněn název školy na gymnázium a studium prodlouženo na čtyři roky.⁶⁶

3.4 Vývoj školství v Československu v letech 1968-1989

K pozoruhodnému pokusu o vnesení lidského, humánního rozměru došlo v Československu v roce 1968 tzv. koncepcí socialismu s lidskou tváří. O potřebě radikální ekonomické reformy se mluvilo již v roce 1964, ale začala se zavádět až o tři roky později. Plenární zasedání ÚV KSČ zbavilo počátkem ledna 1968 prezidenta Antonína Novotného funkce prvního tajemníka, v čele strany stanul Alexandr Dubček. Antonín Novotný rezignoval na funkci prezidenta a 30. března se stal jeho nástupcem Ludvík Svoboda. Tzv. československé jaro trvalo jen do 21. srpna 1968. Tehdy stát obsadily armády pěti zemí Varšavské smlouvy. Jediným výsledkem krátkého demokratizačního procesu byl zákon o zřízení federativního uspořádání Československa, podepsaný 30. října 1968 v Bratislavě.⁶⁷

Alexandr Dubček byl odvolán z funkce vedoucího představitele komunistické strany Československa dne 17. dubna 1969, což bylo přímým důsledkem sebeupálení studentů protestujících proti sovětské okupaci Jana Palacha a Jana Zajíce. V čele komunistické strany stanul Gustav Husák, který od roku 1975 zastával prezidentský úřad. Politický klid se mu podařilo uměle zajistit zvýšením materiální úrovně života, ale to vše vedlo k devastaci republiky i k morálnímu úpadku společnosti. Režim potlačoval protesty několika stovek

⁶⁵ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 289-290.

⁶⁶ KOVAŘÍČEK, Václav a I. KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát UP, 1989, s. 20.

⁶⁷ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 283-287.

disidentů, odvolávajících se na lidská práva a sdružených v organizaci Charta 77 (mezi představitele patřil spisovatel Václav Havel, exministr Jiří Hájek a další).⁶⁸

Období let 1970 až 1989 se vyznačovalo naprostou absencí právního státu. Vše se konečně změnilo v listopadových dnech roku 1989. K neslavnému konci, podobně jako předtím v Polsku nebo Maďarsku, dospěl komunistický režim také v Československu. Listopad 1989 uzavřel jednu kapitolu dějin.⁶⁹

V období vědeckotechnické revoluce se otázkami výchovy a vzdělávání v etapě rozvoje socialistické společnosti ve dnech 3. a 4. července 1973 zabývalo zasedání ÚV KSČ. Na základě přijatých závěrů a usnesení byl v roce 1976 publikován souhrnný dokument nazvaný „Projekt dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy“. Tento dokument představoval dlouhodobý program rozvoje výchovy a vzdělávání v naší republice, kterým bylo zabezpečeno prohlubování demokratického charakteru a modernizace našeho výchovně vzdělávacího systému. S tímto přišlo také zvyšování úrovně všech občanů, zvláště mladé generace.⁷⁰

Postupný přechod na nový systém probíhal v Československu v letech 1978-1984. V tomto období platil zákon č. 63/1978 Sb.⁷¹, o opatřeních v soustavě základních a středních škol. Současně byl uveden v platnost zákon České národní rady č. 76/1978 Sb.⁷² o školských zařízeních. Zmíněné přechodné období bylo zakončené v roce 1984. Tehdy byl uveden v platnost Zákon o soustavě základních a středních škol v ČSSR (č. 29/1984 Sb.). Povinné školní vzdělání se rozšiřuje od šesti do šestnácti let na osmileté základní škole a v prvním a druhém ročníku na střední škole. Povinnost školní docházky se prodloužila na deset let.⁷³

⁶⁸ ČORNEJ, Petr. *Vše podstatné z českých dějin*. Praha: Práh, 1992, s. 44.

⁶⁹ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMĚŠ. *Dějiny země koruny české II*. 3. vyd. Praha, Lítomyšl: Paseka, 1995, s. 308.

⁷⁰ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 293.

⁷¹ Zákon č. 63/1978 Zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol.

⁷² Zákon č. 76/1978 Sb. Zákon České národní rady o školských zařízeních.

⁷³ KOVAŘÍČEK, Václav a I. KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát UP, 1989, s. 20-21.

3.5 Změny ve školství od roku 1989 po současnost

K rozrušení a pádu komunistického monolitu vedla kombinace různých vlivů (zřetelný úpadek socialistického hospodářství, sílící nespokojenost mladších generací s politickým a ekologickým stavem, pád berlínské zdi). Když komunistický režim brutálně zasáhl proti studentské demonstraci dne 17. listopadu 1989 u příležitosti 50. výročí nacistické represe vůči českým vysokoškolákům, vyvolal tento krok velké rozhořčení. V závěru roku 1989 se komunistický systém zhroutil a prezidentem republiky byl 29. listopadu zvolen bývalý disident Václav Havel. Před Československem se opět otevřela možnost demokratického vývoje. Po více než čtyřiceti letech potvrdily nastoupený směr parlamentní volby konané ve svobodných podmínkách v červnu 1990. Komunistickou stranu lidé spontánně odmítli (zhruba 13 % hlasů), vítězem se stalo Občanské fórum (OF) s 51 % hlasů. Na Slovensku uspělo obdobně koncipované hnutí Veřejnost proti násilí (VPN). Od jara 1990 zněl nový oficiální název státu Česká a Slovenská Federativní republika a prezidentem byl dne 5. července opětovně zvolen Václav Havel.⁷⁴

Čechům a Slovákům však nebylo souzeno pokojně pokračovat v politické a ekonomické transformaci. Náročný přechod od totalitarismu k demokratickému systému a od centrálně řízeného plánovaného hospodářství k tržní ekonomice neprobíhal bez ořesů umocněných národnostními spory mezi Čechy a Slováky. Občanské fórum se brzy po volbách rozpadlo na řadu stran, z nichž většího významu nabylo liberálně orientované Občanské hnutí (OH). Ovšem početně nejsilnější, nejlépe organizovaná a na konzervativních principech založená byla Občanská demokratická strana (ODS) vedená technokratem Václavem Klausem, který prosadil svou koncepci ekonomické reformy. Ekonomická reforma spočívala v urychlené privatizaci a potlačení hospodářské úlohy státu. Třetí stranou, která vznikla z občanského fóra, byla Občanská demokratická aliance, hájící české zájmy z pozic tradičních konzervativních hodnot. Důsledky reformy bolestně pocítilo hospodářsky méně rozvinuté Slovensko, kde ekonomická represe postihla celé regiony. To byl jeden z hlavních důvodů, proč získal ve slovenských krajích masovou oblibu Vladimír Mečiar, předseda Hnutí za demokratické Slovensko. Napětí mezi českou a slovenskou politickou reprezentací se vybíjelo

⁷⁴ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny země koruny české II.* 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s. 309-310.

v celé sérii menších i větších sporů. Dvouletá konfrontace vyvrcholila po parlamentních volbách v červnu 1992. V českých zemích zvítězila s převahou Občanská demokratická strana a na Slovensku zvítězilo Mečiarovo Hnutí za demokratické Slovensko. Dne 25. listopadu 1992 rozhodlo Federální shromáždění k 31. prosinci 1992 o zániku Československa. Česká národní rada ústavu schválila 16. prosince 1992 vznik samostatného českého státu, do jeho čela byl zvolen prezidentem opět Václav Havel. Od 1. ledna 1993 se na mapě Evropy objevily dva nové samostatné státy, Česká republika a Slovenská republika.⁷⁵

Václav Havel dne 2. února 2002 skončil v prezidentském úřadu a novým českým prezidentem byl zvolen 28. února 2003 Václav Klaus. V historicky první přímé volbě prezidenta, dne 8. března 2013, byl zvolen novým prezidentem České republiky Miloš Zeman, a vystřídal tak Václava Klause.⁷⁶

K zásadním proměnám ve školství u nás došlo po tzv. sametové revoluci vlivem politické změny a ekonomické transformace. Před rokem 1989 byl systém řízení a správy školství vysoce centralizovaný. Vzdělávací politiku prosazovalo prostřednictvím ministra vedení komunistické strany. Pod vedením okresních národních výborů byly mateřské a základní školy. Na základě zákona č. 564/1990 Sb.⁷⁷ (zákon o státní správě a samosprávě ve školství), byly zřízeny školské úřady a základní správní kompetence soustředěny pod ministerstvo školství. Novelou zákona z června 1995 byl položen základ pro existenci samosprávného orgánu na úrovni školy, vznikly rady školy. Novela rozčlenila základní školu na 1. stupeň pětiletý a 2. stupeň čtyřletý. Reforma veřejné správy v roce 2000 přinesla změnu ve fungování řízení a správy vzdělávacího systému. Od 1. ledna 2001 všechny předškolní a školská zařízení začala spadat do působnosti krajů. Tímto k 31. prosinci 2000 ze zákona zanikly školské úřady. Správa škol tak přešla plně do kompetence krajských a okresních úřadů. Konkurenčním prostředím ve školském systému byl novelou zákona č.171/1990 Sb.⁷⁸ vznik soukromých a církevních škol. Důležitým dokumentem se stal v České republice v roce 2001 „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha)“. Dokument stanovil nezbytnost změn, cíle, vývoje vzdělávací politiky, hodnotil a formuloval koncepční

75 BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. Dějiny země koruny české II. 3. vyd. Praha, Lítomyšl: Paseka, 1995, s. 314-316.

⁷⁶ *Pražský hrad* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/zivotopis.shtml>

⁷⁷ Zákon č. 564/1990 Sb. Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství.

⁷⁸ Zákon č. 171/1990 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon).

linie rozhodující pro další rozvoj vzdělávací soustavy. Od ledna 2005 nabyl účinnosti zákon č. 561/2004 Sb.⁷⁹, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), připraven pro celou oblast regionálního školství, komplexní právní norma s řadou nových prvků. Mimo jiné zavedl školskou radu jako povinný orgán školy, vlastní hodnocení škol, rámcové a školní vzdělávací programy, umožnil bezplatnou vzdělávací povinnost v posledním ročníku mateřské školy a další.⁸⁰

Během posledních dvou desetiletí 20. století vznikl bezpočet alternativních projektů výuky. I když se jim dostávalo velké publicity, převažující skupina žáků se nadále vzdělávala ve školách hlavního proudu. Škola by se měla soustředit na bezpečné zvládnutí základních dovedností. Hlavní otázkou se stávala efektivita škol a tříd, prováděly se velké mezinárodní srovnávací výzkumy podmínek a výsledků vzdělávání (TIMSS, PISA). Tyto dva mezinárodní výzkumy zkoumaly matematickou, přírodovědnou a čtenářskou gramotnost. U výzkumu PISA (Programme for International Student Assessment) je cílem porovnat výsledky patnáctiletých žáků v různých oblastech vzdělání, úroveň osvojených dovedností potřebných k dalšímu studiu. Pro výzkum TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) jsou cílovou skupinou žáci čtvrtých a osmých ročníků základních škol a odpovídajících ročníků gymnázií. Zaměřuje se na dovednosti a vědomosti žáků rozvíjené ve výuce.⁸¹

3.6 Historický vývoj předškolní výchovy

V českých zemích se institucionální výchova pro předškolní děti začínala rozvíjet na přelomu 18. a 19. století. Dříve se nejednalo o předškolní výchovu tak, jak ji známe v dnešní podobě. Nové instituce poskytovaly péči o předškolní děti zejména zřízením opatroven, dětských zahrádek a pro pracující matky možností mateřských školek. Možnost zřízení mateřských škol pro opatrování, vychovávání a vyučování dětí školou nepovinných při obecných školách byla umožněna až ve školském zákoně z roku 1869. Jednalo se o veřejnou

⁷⁹ Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

⁸⁰ © 2013 – 2014 MŠMT. Ministerstvo školství ČR: *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>.

⁸¹ KALHOUS a OTTO OBST A KOL. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 29.

instituci zajišťující předškolní výchovu. V roce 1872 následný ministerský výnos o mateřských školách a ústavech příbuzných rozlišoval tři instituce: jesličky, opatrovnu a mateřskou školu. Pro děti od tří do šesti let byly určeny mateřské školy, jejichž směrnice ukládala doplnění rodinné výchovy a rozvoje dětí po stránce tělesné, duševní i smyslové (příprava na školu). Pro stejně staré děti ve věku od tří do šesti let patřily také opatrovny, ale s tím rozdílem, že děti nepřipravovaly na školu. Zdravotním pravidlům podléhaly jesličky určené dětem do tří let.⁸²

Mateřské školy v meziválečném období navštěvovalo asi jen 20 % dětí předškolního věku. Prvním článkem školské soustavy se staly mateřské školy po vydání zákona o úpravě jednotného školství č. 95/1948 Sb.⁸³ Jednotná osnova, i když byla postupně doplňována, upravovala práci předškolní výchovy. Počet nově zřízených škol prudce rostl po roce 1948.⁸⁴

Jesle do předškolní výchovy zavedl zákon č. 186/1960 Sb.⁸⁵ V těsné součinnosti s rodinou, o všestranný rozvoj dětí od nejtělejšího věku do tří let, pečovaly jesle. Pro děti od tří let, než začaly chodit do základní devítileté školy, byla určena mateřská škola. Jesle a mateřské školy mohly být zřizovány jako zdravotní a výchovná zařízení ve společných budovách. To vše ukládal zákon. K nové úpravě tohoto nařízení došlo až v roce 1991, kdy předškolními zařízeními zůstaly pouze speciální mateřská škola a mateřská škola pro děti ve věku od tří do šesti let.⁸⁶

⁸² KUCHAROVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, s. 8.

⁸³ Zákon č. 95/1948 Sb. Zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

⁸⁴ KOVAŘÍČEK, Václav a I. KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát UP, 1989, s. 74.

⁸⁵ Zákon č. 186/1960 Sb. Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon).

⁸⁶ KUCHAROVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, s. 8-9.

4 Historie a současnost obce Nemilany

Toponymum (místní jméno) obce Nemilany prodělalo značný vývoj od začátku existence. V písemných pramenech německých, českých i latinských se vyskytuje v těchto podobách: 1141 - Nemilaz, 1362 - Nymmlans, 1402 - Nymlaus, Nemylany, 1410 - Nimlans, 1438 - von Nymmlans, 1444 - Nymlau, 1447 - v Nemylanech, 1529 - de Nemilano, 1602 - Niemele, 1676 - Nimblaw, 1691 - Nimlaw, 1718 - Niemblau, 1720 a později - Nimlau, Nemilany.

Místní jméno Nemilany, vzniklo pravděpodobně negací jména Milan. Nelze však vyloučit i výklad ze staročeského obyvatelského jména „Nemilěné“, které představuje ves, již obývají „lidé Nemilanovy rodiny“.⁸⁷

Nemilany leží asi 4 km jižně od Olomouce na pravém břehu řeky Moravy, v oblasti Hornomoravského úvalu. Katastr obce se nalézá ve spodní části zlomu Křelovsko - Blatecké sprašové plošiny (nejúrodnější černozemní půda). Část vesnice leží na rovině asi 208 metrů nad mořem, v západní části se nadmořská výška zvedá až ke 255 metrům. Zastavěnou částí obce od severozápadu na jihovýchod protéká říčka Nemilanka, která u Kožušan vtéká do řeky Moravy.⁸⁸

Přestože katastr Nemilan není tak dobře archeologicky zmapován, jako sousední obce Slavonín, můžeme usoudit, díky archeologickým nálezům, jak mohlo v těchto dobách osídlení vypadat i v jeho okolí. Řada archeologických nálezů potvrzující činnost člověka se dochovala již od starší doby kamenné (mladého paleolitu, začínajícího 40 000 př. n. l.). Zejména zde byly nalezeny pozůstatky nástrojů paleolitických lovců (tzv. štípané industrie). Z tohoto období pocházel i zlomek mamutího klu, který byl nalezen při hloubení dálnice nad železniční tratí v létě roku 2000. Záhy potom byl ztracen díky nedbalosti stavebních dělníků. Větší osídlení Nemilan bylo spojeno s příchodem zemědělského lidu patřícího ke kultuře s lineární keramikou. Byly zde nalezeny keramické nádoby zdobené rytými liniemi, žlábků a důlků.

⁸⁷. *Dějiny Nemilan* HUŠKA, Jakub, Oldřich KALÁBEK a Marek URBÁNEK. Olomouc: Epava, 2011, s. 97.

⁸⁸ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 - 45, archiv obce Nemilan, s. 653.

Existence bohatých polokulturních nálezů v katastru obce Nemilan pozměnila obraz pravěkého a raně dějinného období.⁸⁹

První dochovaná písemná zmínka o vsi je z roku 1141, ale připomínána byla již v roce 1131 jako majetek olomoucké kapituly. Část Nemilan byla v držení drobných vladků. Asi ve 13. století se stala ves součástí panství města Olomouce. Olomoucká kapitula zde vlastnila dvůr. V druhé polovině 13. Století, s příchodem kolonistů, tak zcela převládl v Nemilanech německý jazyk, který byl až do konce druhé světové války hlavním jazykem zdejších obyvatel. Roku 1386 nařídil markrabí Jošt (markrabě v letech 1375-1411) vydat listinu, v níž mělo město Olomouc zakázáno vybírat od Nemilan a dalších svých poddanských vsí jiné daně a dávky než luky, které schválila a stanovila městská rada. V roce 1402, jelikož se mu nedostávalo financí, musel si Jošt půjčit od Maršíka a Myslibora z Radověšic celkem 700 hřiven. Jako protihodnotu jim dal do zástavy Nemilany. Maršík a Myslibor založili v roce 1402 v chrámu sv. Mořice nový oltář sv. Máří Magdalény, pro který stanovili každoroční plat šest hřiven grošů, odváděných právě z nemilánských úroků. Markrabí Jošt si půjčil dalších 240 hřiven od dcery olomouckého měšťana, Markéty Pauchpretrové, které potom městská rada od roku 1407 dovolila vybírat každoročně 24 hřiven grošů ze vsi Nemilany, dokud nebude celý dluh splacen. Olomouc zaplatila v roce 1441 nevyplacenou pohledávku ve výši 100 hřiven za vykoupení Nemilan zpět městu a druhou ve stejné výši vyplatilo město v roce 1444 Menlíkovi a Heroltovi. Tak byly Nemilany částečně zbaveny zástavy. Městská rada musela splácet úroky z tohoto dluhu až do roku 1499, ale celá zástava však nebyla nikdy zaplacená. Spory o pastviny řešily Nemilany s Kožušany od roku 1558. V tomto roce byly hranice přesně stanoveny. Ještě v 18. století probíhaly spory mezi Nemilany a poplužním dvorem olomoucké kapituly a další spory mezi Nemilany a klášterem sv. Kateřiny v Olomouci. V urbáři města Olomouce je v roce 1606 v Nemilanech uváděn jeden panský dvůr s 1 ½ lánem pozemků, 41 usedlíků, 13 selských lánů a 2 louky.⁹⁰

V poměrně klidném 16. století zasáhl Moravu jeden z nejrozsáhlejších válečných konfliktů, tzv. třicetiletá válka (1618-1648). Vpád švédských vojsk do českých zemí ve 40. letech znamenal pohromu i pro královské město Olomouc. Nemilany musely snášet těžkosti války, vesničané patřili k hlavním zásobitelům vojenských jednotek. V letech 1741-1742 se města a vesnice nejvíce dotkla okupace Prusy, dále neúspěšné obléhání města

⁸⁹ *Dějiny Nemilan* HUŠKA, Jakub, Oldřich KALÁBEK a Marek URBÁNEK. Olomouc: Epava, 2011, s. 16 - 21.

⁹⁰ Tamtéž, s. 24 – 33.

Prusy v roce 1758. Následné napoleonské války (1803-1815) neměly zásadní vliv na život v Nemilanech, ale život v obci byl ovlivněn drahotou, povinnými dodávkami jídla císařským a spojeneckým vojskům a následky státního bankrotu (1811). Nemilany patřily k farnosti ve Slavoníně, měly jen malou dřevěnou kapličku, kterou v roce 1826 nahradila zděná kaple sv. Jana a Pavla se zvonící. V roce 1869 měly Nemilany s Kyselovem 119 domů s 938 obyvateli. Veškerých povinností vůči vrchnosti se Nemilany zbavily v roce 1848. Katastrální a politickou obcí s osadou Kyselov se staly v roce 1850. Tato se roku 1877 osamostatnila. Nemilany leží na železniční trati Olomouc – Prostějov. Zastávka zde byla zřízena v roce 1880. Nemilanské děti až do roku 1861 musely chodit do farní školy ve Slavoníně. Od roku 1860 zřídila obec v domě č. 90 (na dnešním místě) školní místnost a byt pro učitele, ale vyučovat se začalo až v roce 1863 pod vedením učitele Franze Nawratila. Zdejší žáci skládali zkoušky z českého jazyka v kožušanské české škole. V roce 1875 bylo rozhodnuto místní školní radou a představenými obce opustit starou školu a postavit úplně novou. Nová škola byla postavena v letech 1875-1876 stavitelem Karlem Wlakem z Olomouce za 27 000 zlatých. V přízemí byl byt řídícího učitele s dvěma pokoji, kuchyní a tělocvičnou. V prvním patře byly tři učebny, kabinet a byt dalšího učitele. Na vrcholu školní budovy byly instalovány hodiny a nad hlavním vchodem do školy byl pamětní nápis v německém jazyce: „*Ke vzdělávání Vaší mládeže zřídila v létě 1876 obec Nemilany a 12. září téhož roku byla škola otevřena.*“⁹¹ Vrchním učitelem v nemilanské obecní škole byl až do roku 1887 Franz Nawratil. Poté na jeho místo nastoupil Alois Felkel, který začal psát školní kroniku. Česká menšinová škola byla postavena v roce 1921. Rozšířena byla v roce 1929 měšťanskou školou, která byla v letech 1939-1945 přemístěna do Vrbátek.⁹²

Nemilany byly velkou, převážně německou obcí s českou menšinou, která výrazně vzrostla po roce 1920 (v roce 1930 zde žilo 1207 obyvatel, z nichž 919 německé a 281 české národnosti). Většina německého obyvatelstva vesnice byla v roce 1946 odsunuta. Obec měla převážně zemědělský charakter, místní rolníci obdělávali úrodnou, řepařskou půdu, jejíž značná část patřila městu Olomouc a olomoucké kapitule.

Největším průmyslovým podnikem v obci byla městská cihelna, jež byla v polovině třicátých let tohoto století mimo provoz. Ve vsi byly dva vodní mlýny a parní mlýn, po jehož

⁹¹ *Dějiny Nemilan* HUŠKA, Jakub, Oldřich KALÁBEK a Marek URBÁNEK. Olomouc: Epava, 2011, s. 92.

⁹² *Dějiny Nemilan* HUŠKA, Jakub, Oldřich KALÁBEK a Marek URBÁNEK. Olomouc: Epava, 2011, s. 85 - 93.

zrušení vznikla v roce 1927 továrna na lepenku a dehtové výrobky stavitele J. Lošťáka (firma Dehet). V roce 1931 byla otevřena chemická továrna barev - Fitok Č. Vetchého. Kromě těchto velkých podniků existovalo v obci několik menších živnostníků. V roce 1949 byli v Nemilanech dva hostinští (Rudolf Chorý a Oldřich Prečan), dva obchodníci se smíšeným zbožím (Blažej Hubáček, Budoucnost), dvě švadleny (Terezie Neuhauserová, Valburga Žvačková), jeden pekař (František Axman), tři krejčí (František Kýr, Alois Havlén, Tomáš Juračka), kolář (Jaroslav Pistora), kovář (Bohumil Grecman), holič (František Svoboda), švec (Jan Schnabel), sedlář (Václav Mareček), pokojový malíř (Josef Peňáz) a prodejce ovoce a zeleniny (František Šafář). Po 1. světové válce obec patřila do obvodu četnické stanice v Hněvotíně. Obvodní lékař ordinoval na Nové Ulici, v obci se nacházela také pošta. Na počátku 30. let žilo ve 189 domech přes 1200 lidí, vznikaly nové budovy a domy v severovýchodní části obce (Česká čtvrť, Janíčková, Hvězdoslavova, Bystřinova a Sportovní). Prodlouženy byly ulice Lidická a Povelská.

V Nemilanech vzniklo v roce 1949 JZD (Jednotné zemědělské družstvo). Nejdříve do něho vstoupilo 16 zemědělců a 52 drobných podílníků. Místní zemědělské komise při Místním národním výboru (MNV) se snažily přesvědčit rolníky o vstup do družstva. Mnoho zemědělců vstoupilo do družstva dobrovolně, ale hospodářským a administrativním nátlakem byli nuceni i ostatní rolníci. Na konci 50. let už většina zemědělců byla členy družstva. V roce 1960 obhospodařovalo JZD 436 ha půdy a pracovalo v něm 83 družstevníků. Přes počáteční odpor rolníků a nucené vstupy do družstva se JZD stalo součástí každodenního života obce, jinak to ani v letech 1948-1989 nebylo možné. Březnová ústava z roku 1949 přiznala obcím tato elementární práva: svobodnou volbu představitelů, přijímání nových členů do obecního svazku, samosprávu vlastních záležitostí, transparentnost v nakládání s obecním majetkem a jednání obecní samosprávy. Tato obecní samospráva měla dva okruhy působnosti - přirozený a přenesený. Přirozený se týkal všech záležitostí vztahujících se k zájmu obce, přenesená působnost vykonávala veřejné věci, jež byly delegované na obec státem. V případě, že obecní zisky a příjmy nestačily pokrýt výdaje obce, mohla obec nařídit vyšší daně, a to ve vlastní kompetenci do 10 % přímých a 15 % nepřímých daní.⁹³

K nejstarším tradičním venkovským spolkům patřili hasiči. Nemilanská hasičská organizace vznikla už na podzim roku 1988 a zakládající slavnost proběhla na pláni téhož roku, dne 2. září. Po válce vznikl český hasičský sbor, který na konci 50. let měl

93 Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 - 45, archiv obce Nemilan, s. 653-655.

v Nemilanech 67 členů, z toho 43 mužů a 24 žen. V 60. letech vznikly i dorostenecké oddíly. Dalšími výraznými spolky v Nemilanech byly sportovní kluby a oddíly. Jedním z nejstarších v obci byl „Sport Klub Olympia in Nimlau“, založen v roce 1924. klub měl nejdříve 25 členů, ale ke konci 30. let se jeho řady rozrostly na 84 členů. V meziválečném období neexistoval v ČSR pouze jeden fotbalový svaz, ale dělicí čarou ve fotbale byla národnost. Po 15. březnu 1939 a vytvoření protektorátu byla činnost klubu utlumena a v srpnu stejného roku Olympia oficiálně zanikla. V roce 1946 po skončení 2. světové války byl založen nový ryze český fotbalový oddíl SK Nemilany. V čele na jeho počátku stáli Jindřich Šmehlík, bratři Rudolf a Jan Chorovi, Alois Havlén. Od roku 1945 se na dalších dvacet let staly Nemilany samostatnou obcí. V čele MNV se vystřídal několik předsedů: Jan Smítal, Josef Peňaz a František Šnevajs. Ke sloučení Nemilan s Olomoucí došlo v roce 1975, komunikaci mezi olomouckým magistrátem a obyvateli Nemilan zprostředkovávala „Komise městské části Nemilany“ (před rokem 1985 se tento orgán nazýval Občanský výbor). Tato poradní instituce se vyjadřovala k otázkám týkajících se územního plánování, životního prostředí nebo investičních projektů. V kompetenci rady města Olomouce bylo jmenování a odvolávání členů této komise.

K dalšímu rozvoji obce paradoxně přispěla jedna z největších povodní minulého století. V červenci 1997 postihla Moravu a Slezsko ničivá povodeň, rozlité řeka Morava zaplavila východní část Nemilan, především ulice: Janíčkovu, Povelskou, Bystřinovu, Hviezdoslavovu, Sportovní, U Sokolovny a Českou čtvrť. Na následky povodně musely být v Nemilanech dva domy zbourány. Město Olomouc po této ničivé povodni investovalo nemalé finanční prostředky do výstavby komunální infrastruktury. Nemilany byly připojeny k městskému vodovodu a došlo k plynofikaci. V letech 2004-2006, po vstupu do Evropské unie, došlo v Nemilanech k výstavbě kanalizace, která byla hrazena z evropských fondů.⁹⁴

Mezi současnou vybavenost obce lze zařadit mateřskou školu, základní školu prvního a druhého stupně, knihovnu, poštovní úřad, společenský dům, sokolovnu, restaurační, kulturní i sportovní zařízení, cukrárnu, samoobsluhu se smíšeným zbožím, kapličku (kde jsou konány

⁹⁴ *Dějiny Nemilan* HUŠKA, Jakub, Oldřich KALÁBEK a Marek URBÁNEK. Olomouc: Epava, 2011, s. 66-76.

bohoslužby pro veřejnost) a další. Kulturní a společenské zázemí je v Nemilanech na velmi dobré úrovni.⁹⁵

95 FILLOVÁ, M. Nemilany. Nemilany [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www.nemilany.wbs.cz/Sluzby_-kultura-sport.html.

5 Historie školy v Nemilanech v letech 1919-1945

5.1 První zprávy o české škole v Nemilanech

Školní dozor nad triviálními školami měl po pedagogické stránce místní farář. V obci Nemilany nebyl žádný farní kostel, takže obec patřila k farnímu kostelu Slavonína. Tam byla také první triviální škola, kde se vyučovalo náboženství, čtení, psaní a počtům. Za vlády císaře Josefa II, okolo roku 1780, byla v Nemilanech zřízena první školní budova s číslem 46 (nyní číslo 32.). Školu navštěvovalo 29 chlapců a 31 dívek, vyučovacím jazykem byla němčina. Místním školním dozorcem byl ustanoven Matouš Matzer, jako učitel zde působil učitelský pomocník Antonín Schindler. Protože školní budova č. 46 nevyhovovala vzrůstajícímu počtu žáků, zažádala obec Nemilany v roce 1860 o povolení ke stavbě školy. Tak byla roku 1861 dostavěna nová, již druhá školní budova, ve které byla jedna třída a byt pro učitele. Z původní školní budovy se stal obecní hostinec a řeznictví. Tato budova zůstala jako obecní hospoda až do roku 1865. Počet žáků rod od roku stále vzrůstal, v roce 1875 bylo evidováno celkem 121 žáků. Z důvodu neustálého rostoucího počtu žáků obecní zastupitelé a místní školní rada schválili postavení nové školní budovy. V roce 1875 pověřilo obecní zastupitelství v Nemilanech olomouckého stavitele Wlakna vypracováním plánu a předběžného rozpočtu. Stavba byla dokončena v roce 1876, slavnostně otevřena 12. září 1876. Celá stavba stála 27 000 zlatých v rakouské měně. V té době patřila nová školní budova mezi nejkrásnější v okrese.⁹⁶

Dnem 8. března 1920 byla v Kyselově v domku č. 38 (městská cihelna) otevřena státní menšinová škola, do které bylo zapsáno 22 žáků. Povoleno uděleno vymezením Ministerstva školství a národní osvěty v Praze ze dne 8. října 1919 č. 45870 a vynesení předsedy moravské zemské školní rady ze 4. října 1919 č. 1717. Prvním učitelem byl Vojtěch Hanák z Prostějova, který ve škole působil do konce školního roku. Místnost byla jako učebna naprosto nevyhovující. Dříve děti chodily do školy německé ve Slavoníně. Začátky pro děti i učitele v nové české škole nebyly lehké. Od místních německých vrstevníků si musely nechat líbit nadávky, plivance a různé urážky. Dne 19. listopadu roku 1920 byl založen místní

⁹⁶ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 - 113, Obecní kronika Nemilany, str. 38.

odbor Národní Jednoty (NJ), který měl 42 členů. Následně po vzniku založil tento odbor lidovou knihovnu se 105 svazky pro dospělé a 56 svazky pro děti.

Místní odbor Národní Jednoty koupil v Nemilanech dům č. 95 za 35 000 Kčs a tím zajistily pro českou chudobnou menšinu tři nové byty. Z důvodů nevyhovující školní učebny se v září 1920 začalo jednat o stavbě nové školní budovy, která byla schválena. Stavba byla zahájena 15. ledna 1921 firmou Juránek a Vodička z Olomouce. Slavnostní otevření proběhlo 21. srpna 1921 velkou oslavou. Této slavnosti se zúčastnilo 2 500 hostů z celého okolí. Slavnostní řeč pronesl dr. Richard Fischer, starosta Národní Jednoty celé východní Moravy. Po předání budovy veřejnosti a po její prohlídce, se konala lidová slavnost na travnaté rovině nad cihelnou. Čistý výtěžek byl 11 000 Kčs. Peníze byly předány na první splátku domu č. 95 advokátu dr. Bedřichu Kubovi z Olomouce.

Od začátku školního roku 1921/22 probíhalo vyučování v nové školní budově u nádraží v Nemilanech. Nová učebna se nacházela v prvním poschodí v západním křídle, ve druhé místnosti sídlila mateřská škola a v přízemí se nacházela tělocvična (zatím bez vybavení), která sloužila ke společným akcím školy. Ke školní budově patřila i zahrada, ale z finančních důvodů zde nebyly žádné stromy a keře.⁹⁷

Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 21. listopadu 1927 č. 139 byla zřízena v Kyselově česká státní menšinová měšťanská škola, která se měla otevřít od začátku školního roku 1928/29. Kvůli špatné politické situaci byla škola otevřena o rok později, 15. listopadu 1929, a vyučovat se začalo od 18. listopadu 1929. Zapsáno bylo celkem 34 dětí. Třída byla provizorně umístěna v přízemí české obecní školy v Nemilanech. Do ní zakoupilo ministerstvo nový nábytek a z dotace byly pořízeny učebnice a pomůcky. Ústřední výbor Národní Jednoty v Olomouci daroval na zakoupení pomůcek žákům 1000 Kčs. O rozvoji těchto škol byla sepsána kronika, která po spojení správ obou škol, obecné a měšťanské, byla předána řediteli měšťanské školy. Dne 31. srpna 1939 byla úředně uzavřena měšťanská škola a přestěhována do Vrbátek (okr. Prostějov).

97 Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1919 – 1939, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ Nemilanech.

5.2 Pedagogická činnost školy

Od slavnostního otevření České obecné školy dne 21. srpna 1920 a školního roku 1920/21 se učitelský sbor skládal z těchto členů: Jana Jandery (správce školy), Marie Lužné (učitelka), P. Viléma Pospíšila (učitele náboženství). Od počátku ve škole fungoval místní školní výbor, výuka probíhala v jedné třídě a žáci se učili jazyku českému, počtům, zpěvu, ručním pracím a náboženství. V dalších letech byly na stavebních parcelách kolem české školy postaveny rodinné domky a byly osídleny českými obyvateli (Česká čtvrť). Brzy vzrostl počet žáků školou povinných. Dne 21. prosince 1922 došlo ke snížení platů všech státních zaměstnanců. Učitelům národních škol ve městě klesly o 20 % a učitelům na vesnici o 30 %, to vše na nouzovou a mimořádnou výpomoc. Většina poslanců tento čin nazvala jako křivdu vůči učitelům. K 1. září školního roku 1923/24 bylo zapsáno 61 dětí. Ministerstvo školství a národní osvěty proto povolilo na žádost místního školského výboru otevření pobočky pro zdejší školu. Učitelem byl jmenován Josef Valíček z Halenkovic u Napajedel, který začal vyučovat 8. října 1923. Počet žáků se v prvním desetiletí neustále zvyšoval, ve školním roce 1928/29 byly ve škole již tři třídy, v roce 1930 měla česká škola 88 žáků. Při škole fungovalo i rodičovské sdružení. Kolem školy a učitelského sboru se soustřeďoval kulturní život české menšiny Nemilan a sousedního Kyselova. Současně s obecnou školou rostla i mateřská škola. K jejímu otevření došlo 1. září 1921 ve vlastní školní budově. Hlavní učitelkou byla v roce 1921/22 Helena Žáková, od let 1922-1924 Kristina Albrechtová a v období od 1925 do 1930 Marie Kašlíková.⁹⁸

Ministerstvo školství a národní osvěty se staralo o vybavení školy učebnicemi, školními a psacími potřebami pro žáky. Nezbytná a potřebná byla pro školu organizace Národní jednoty v Olomouci, která každoročně finančně přispívala škole a žákům na vánoční nadílku (2 000 - 3 000 Kčs). Tato nadílka měla velký význam pro získávání dětí do české školy, zvláště v této době, kdy mnohé trápil hlad a bída. Touto cestou žáci školy dostávali to nejpotřebnější (školní potřeby, oblečení, obuv).

Začátkem školního roku 1924/25 odešel učitel Josef Valíček jako správce české státní školy do Mladějovic u Šternberka. Na jeho místo byl jmenován učitel František Chyba ze Zdravic u Přerova, který nastoupil 1. září 1924. Učitelka dívčích ručních prací Marie Lužná také odešla na českou státní obecnou a měšťanskou školu do Šilpevce na severní Moravě. Na

⁹⁸ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 -113, Obecní kronika Nemilany, str. 50-52.

její místo nastoupila Emilie Melounová. Školní inspekce probíhala každým rokem dvakrát, většinou v prosinci a v dubnu inspektorem státních škol menšinových. Výnosem zemské školní rady ze dne 6. října 1926 se vyučovalo římsko-katolické náboženství po dvou hodinách týdně, československé náboženství také po dvou hodinách týdně. Dále se ve škole vyučovaly tyto předměty: prvouka, čtení, občanská nauka, mluvnice a pravopis, počty a měřictví, kreslení, psaní, zpěv, dívčí ruční práce a tělesná výchova. Významnou událostí v životě českých lidí bylo zřízení státní měšťanské školy, která byla otevřena dne 15. listopadu 1929 a vyučovat se začalo 18. listopadu 1929. Přiškoleny byly obce Kyselov, Slavonín, Kožušany, Tážaly, Blatec a Vrbátky. V Nemilanech probíhalo vyučování v obecné škole. Učitelský sbor se skládal z: Rudolf Matějů (ředitel), Josef Šebestík (učitel), Anežka Janderová (smluvní učitelka, dívčí ruční práce), Jan Lantsch (učitel římsko-katolického náboženství). Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 20. září č. 120605/30-1 byla obecná měšťanská škola spojena pod společnou správu. Nově do školy nastoupil učitel Josef Dočkal, František Opletal a ručním pracím vyučovala Anežka Janderová. Tento školní rok byla na obecné škole ponechána třetí třída, na měšťanské přibyla druhá třída postupná. Kvůli nedostatku místa byla sloučena první a druhá třída obecná. Tyto třídy s mateřskou školou zůstaly v hlavní budově a třetí třída byla přesunuta do cihelny. Dne 25. září 1930 se odstěhoval učitel Jan Jandera do Olomouce. Tímto vznikl prostor pro novou učebnu první třídy. Z bývalé kuchyně učitele Jandery byl zřízen kabinet. Na zahradě byl vyhrazen pracovní pozemek, kde žáci pěstovali květiny, zeleninu a stromky. Ve školním roce 1930/31 si škola pronajala dvě učebny v domku č. 184 Rudolfa Vlacha, kterou platilo Ministerstvo školství a národní osvěty, a to v ročním nájmu 4 200 Kčs.⁹⁹

Ke zjednodušení klasifikace a vydávání vysvědčení došlo dne 13. srpna 1935 výnosem Ministerstva školství a národní osvěty. Od tohoto nařízení se vysvědčení vydávalo pololetně, ne čtvrtletně, což znamenalo sjednocení předmětů čtení, sloh, pravopis a mluvnice do jednoho, s názvem jazyk vyučovací. Chování žáků se hodnotilo třemi stupni, známka z mravu se nahradila známkou z chování.

Souhlas s okupací ČSR v Berlíně podepsal dne 15. března 1939 prezident Emil Hácha. Vznikl tzv. Protektorát Čechy a Morava, tím ČSR ztratila poslední zbytky samostatnosti. Čeští učitelé v této době byli za svou odbojovou činnost popravováni, nebo umírali v koncentračních táborech. Popraveno a umučeno během 2. světové války bylo celkem

⁹⁹ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1919-1939, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

369 učitelů a ředitelů. Z toho 133 řídicích učitelů a ředitelů měšťanských škol, 6 řídicích učitelek a ředitelek měšťanských škol, 215 učitelů obecných a měšťanských škol a 15 učitelek měšťanských škol. Vlivem těchto událostí byla dne 31. srpna 1938 úředně uzavřena měšťanská škola. Tuto přestěhovali do Vrbátek (okr. Prostějov) a navštěvovalo ji 182 žáků. Budovu školy obsadili místní nacisté, kteří ji využívali nejprve jako klubovnu pro nacistickou mládež, tzv. Hitlerjungend, a v zimě 1944 zde byli ubytováni němečtí vojáci (zákopníci), kteří hodně poškodili nejen ploty a zahradu, ale i vnitřní prostory budovy školy. V květnu, ke konci války, byla při válečných událostech poškozena střecha školní budovy a rozbita všechna okna. Budova německé obecné školy neměla kromě rozbitých oken napáchány větší škody. Během 2. světové války se staral o školu Rudolf Matějů, Vlastimil Charvát a později František Lošťák. Po osvobození školy Rudou armádou se škola vrátila znovu do Nemílan a vedení převzal opět Rudolf Matějů. V období okupace nebyla v Nemílanech česká škola, obě školní budovy byly používány německou obecnou školou. V budově bývalé německé školy byl 1. června 1945 proveden zápis do obecné školy. K zápisu se přihlásilo 175 německých dětí z okolí Nemílan a Kyselova, ale přijato bylo pouze 47 žáků z českých a smíšených rodin. Vyučovat se začalo od pondělí 4. června 1945 v bývalé budově německé školy. Vyučoval na ní učitel Jiří Konečný, který dojížděl z Nezamyslic. Mateřská škola začala fungovat od 15. června 1945 v přízemí obecné školy s učitelkou Marií Kašílkovou. Přípravou k otevření měšťanské školy byl 1. srpna 1945 pověřen učitel František Stehlík a správcem školy jmenován Jan Šebestík z Kyselova.¹⁰⁰

5.3 Veřejná činnost školy

V každém školním roce žáci zdejší školy pořádali sbírky na dobročinné účely. Ve dnech 18. a 19. září 1921 navštívil Olomouc prezident T. G. Masaryk, kterého s nadšením přivítali obyvatelé i žáci z celého okolí. Žáci a učitelé si každoročně připomínali slavné osobnosti a jejich výročí. Výročí učitele národů J. A. Komenského, upálení mistra Jana Husa, výročí samostatnosti ČSR. Druhou květnovou neděli se slavil Den matek, Den dětí 1. června. Obecná škola společně s mateřskou školou a později s měšťanskou školou každým rokem pořádala lampiónový průvod, vánoční besídky a různé slavnosti s místním Sokolem. Žáci hráli také divadlo, pořádali různé besídky či akademie za účasti široké veřejnosti z celého

¹⁰⁰ Kronika Obecné školy v Nemílanech. 1939 – 1945, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemílanech.

okolí Nemilan. Slavnosti bývaly pořádány na obecním pozemku na konci vesnice v tzv. akátovém hájku.¹⁰¹

Ve dnech 28. a 29. června 1930 se konala slavnost k 10. výročí postavení české školy v Kyselově - Nemilanech. V sobotu večer byla slavnost zahájena vzpomínkovým proslovem u bývalé školy v Kyselově, po kterém následoval lampiónový průvod s živou hudbou přes Kyselov a Nemilany. Průvod byl zakončen slavnostním osvětlením obou škol. V neděli ráno se konala prohlídka školní budovy spojená s výstavou žakovských prací. V odpoledních hodinách se konala slavnost na zahradě paní Bauerové. O významu jubilea a úkolech školy promluvil k tomuto velkému shromáždění občanů a žáků ředitel školy. Po skončení projevu proběhla oslava, kde vystoupili žáci zdejší školy s připraveným programem. Ve večerních hodinách se konal přátelský večírek s taneční zábavou v hostinci pana Holaye. Výtěžek této akce byl věnován pro potřeby školy. K tomuto výročí byla vydána ročenka školy.

101 Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 - 113, Obecní kronika Nemilany, s. 53-54.

6 Historie školy v Nemilanech v letech 1946-1989

6.1 Školní budova

Po skončení 2. světové války byla budova obecné školy hodně poškozena, proto byla její oprava nutná. V srpnu 1945, před začátkem školního roku, proběhlo zasklení všech oken a vymalování celé vnitřní budovy včetně tříd. Opravena byla také poškozená střecha s okapy, komíny a zdi. Všechny třídy byly nově vybaveny nábytkem a školními pomůckami. I přes nepřízeň poválečné doby se našlo mnoho dobrovolníků, kteří každoročně škole přispívali určitou částkou na opravu a rekonstrukci. Před 28. říjnem 1945 byl do obecné školy instalován rozhlas a do tříd zakoupeny tlampače s nákladem 15 000 Kčs. V listopadu téhož roku byly kolem jedné strany zahrady položeny odtokové roury za celkem 1 200 Kčs. V době letních prázdnin se ve škole uskutečnila výměna oken o celkových nákladech 58 275 Kčs. Ve školním roce 1949/50 bylo do první třídy zakoupeno 12 dvousedadlových lavic za 9 900 Kčs, opraveny sokly na chodbě a vymalovány všechny třídy za 4 657 Kčs.

V době letních prázdnin v roce 1951 byla celá škola vymalována, na chodbách byl proveden olejový nátěr. Místní národní výbor vybudoval ve školní budově v roce 1948/49 učebnu a dílny za 20 000 Kčs. Ve školním roce 1963/64 se stav školní budovy částečně změnil. Dokončena byla výměna oken v hlavní budově a fasáda z přední části školy, byla položena krytina na střechu hlavní budovy a opravena střecha vedlejší budovy u nádraží. Oprava hlavní budovy byla dokončena v roce 1965. Následovala výměna oken v budově bývalé radnice a položení střešní krytiny ve škole u nádraží. Místní národní výbor provedl ve školním roce 1966/67 rekonstrukci místnosti, ze které se vytvořily dvě nové učebny. Vybudoval také nové splachovací záchody na bývalé radnici v celkové hodnotě 60 000 Kčs. Ve stejném roce provedli žáci ZDŠ opravu školního dvora a okolí, upravili terén, zúčastnili se přípravných prací k postavení školního plotu a odpracovali dobrovolně celkem 1 960 hodin. V roce 1970 byly nově postaveny toalety, vodovodní instalace a kanalizace ve školní budově u nádraží. Na začátku školního roku 1971/72 byla dokončena generální rekonstrukce školní budovy u nádraží. Proběhla výměna oken a bylo položeno linoleum v celkové hodnotě 18 000

Kčs. Areál školní zahrady o délce 150 metrů byl nově podezděn a oplocen nákladem 25 000 Kčs.¹⁰²

Ve školním roce 1972/73 byla provedena generální oprava obou budov druhého stupně, které zajišťoval a financoval OSP - Olomouc a drobné provozovny MNV v Nemilanech. Celkové náklady rekonstrukce dosáhly částky téměř 1 000 000 Kčs. V budově radnice a hlavní školy byla provedena elektroinstalace, vodoinstalace, oprava schodiště, vydláždění chodeb a odpočívadel. V hlavní budově byla navíc provedena výměna zárubní za ocelové s novými dveřmi, upravena místnost pro cvičnou kuchyňku, upraveny školní dílny, šatny a umyvárny, položeny obklady na WC, v kuchyňce a umyvárně. Na obou budovách byly instalovány hromosvody.

V jarních měsících roku 1979 se ve spolupráci s rodiči opravily vnitřní omítky v budově radnice. Rodiče zde odpracovali 300 brigádnických hodin. V měsíci červnu, za provozu školy, byly vymalovány všechny tři školní budovy. Rozpočet 60 000 Kčs byl rovnoměrně čerpán nákupem knih do školní knihovny, učebních pomůcek a dalších kompenzačních pomůcek.¹⁰³

Za provozu školy ve školním roce 1980/81 byla provedena oprava školní budovy u nádraží. Ve všech třídách i na chodbě bylo položeno PVC, byly vyměněny dveře, zrekonstruována hygienická zařízení a chodby byly obloženy dřevem. To vše probíhalo za aktivní pomoci rodičů, správních zaměstnanců, učitelů a žáků. V závěru školního roku byl zakoupen nový nábytek do ředitelny. Od 1. května 1981 se obědy dovážely ze ZDŠ Nedvědova a budova školní jídelny byla předána pod správu školy. I nadále se rozvíjela spolupráce se všemi patronátními organizacemi: s vojenským útvarem 6397, JZD Blatou, OO VB Slavonínem, podnikem Sigma Lutín. Vojáci a příslušníci VB pomáhali zejména při branných a dopravních akcích v činnosti PO SSM. JZD a Sigma Lutín zajišťovali potřebný materiál a dopravu do pracovního vyučování.

Z důvodu malé kapacity školní jídelny byla v roce 1984 v budově školní jídelny vybudována nová prostorná jídelna s celkovou kapacitou 64 míst. Všechny práce byly provedeny svépomocí, brigádnicky za pomoci rodičů, učitelů a vojáků z patronátního útvaru. V září byla patronátním závodem Sigma Lutín opravena plechová střecha na budově školy,

¹⁰² Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹⁰³ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

kteřou poničila vichřice. Zavedli teplou vodu do cvičné kuchyňky, ve školní jídelně opravili pumpu a průběžně rekonstruovali rozvody vody a darlingů. V rámci úspory energetických zdrojů bylo provedeno utěsnění všech oken a dveří a šatny byly obloženy akulitem. Zbývající část budovy radnice, kde byla dosud umístěna požární zbrojnice, byla v tomto roce předána škole. Proběhl úklid s vybetonováním podlah a výměnou oken. V hlavní školní budově a ve vedlejší budově bývalé radnice bylo zřizeno ústřední topení.¹⁰⁴

Ve vstupním prostoru hasičské zbrojnice byla ve školním roce 1987/88 zprovozněna tělocvična, která slouží žákům k výuce tělocviku především v zimních měsících. Byla vybavena základním tělocvičným nářadím a využívána k míčovým hrám. Z výtěžků brigád a sběrových akcí byl zakoupen počítač SHARP v hodnotě 6 600 Kč. Sloužil zejména kroužku výpočetní techniky.

6.2 Pedagogická činnost školy

Po skončení druhé světové války (1945) zanikly v Nemilanech pochopitelně školy německé (v roce 1946 bylo vysídleno 556 Němců) a obě české školy byly obnoveny. Do roku 1948 zde koexistovaly obecná (pro pět postupných ročníků), měšťanská škola (pro tři postupné ročníky a tzv. JUK (jednoroční učební kurs). V souvislosti s uplatněním zákona o jednotné škole (1948) byla od školního roku 1948/49 obecná škola přejmenována na školu národní a bývalá měšťanka na školu střední.

V roce 1953 vyšla novela zákona o jednotné škole. Touto byla zavedena jen osmiletá povinná školní docházka (ještě s dobíhajícím JUK). Obě nemilanské školy byly tehdy sloučeny, čímž vznikla relevantní osmiletá střední škola. Ani toto školské nařízení, které navzdory názvu podle sovětského vzoru poskytovalo pouze povinné základní vzdělání, nemělo dlouhého trvání. Již ve školním roce 1961/62 byla na základě zákona z dubna roku 1960 osmiletka transformována do systému základních devítiletých škol.¹⁰⁵

Po prázdninách, dne 3. září 1945, začalo pravidelné vyučování ve třech třídách, ale během 14 dní byla otevřena ještě třída čtvrtá. První, druhá a čtvrtá třída byly umístěny ve

¹⁰⁴ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹⁰⁵ Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Olomouc, fond 05-62, Obecní kronika Nemilany, str. 4.

školní budově, druhá třída nouzově v domě č. 92, kde byla upravena další třída (ze dvou pokojů). Ředitelem školy byl jmenován Rudolf Matějů, který zde působil do 1. srpna 1950. Během školního roku proběhla desetkrát změna v učitelském sboru, což mělo špatný vliv na výchovu a prospěch žáků (vlivem vysídlování Němců). Ve čtyřech třídách se během roku vystřídalí tito učitelé: František Stehlík, Anna Látalová, Stanislav Vyhnanek, Ladislav Hrachovina, Zdenka Voláková, Helena Šerová, Marie Resnerová, Milada Sigmundová a Blanka Knappová. Na začátku školního roku 1949/50 došlo k přestěhování škol. Střední škola se z dosavadní budovy přestěhovala do budovy národní školy (dříve německé) a národní škola se přestěhovala do budovy střední školy (u nádraží). Touto změnou byly umístěny čtyři třídy v hlavní budově, pátá třída byla umístěna v sousední radnici. Ve škole místo čtyř stálých střídavě působil devět učitelů. Ve školním roce 1950/51 se ve střední škole poprvé konaly závěrečné zkoušky. Zkoušky se zúčastnilo 27 žáků čtvrtého ročníku. Písemné zkoušky žáci absolvovali 8. a 9. června, ústní 11. až 15. června, pohovory s rodiči proběhly po 16. hodině. Zkoušelo se z jazyka českého (uč. Vilém Lohrer), matematiky (uč. Stanislav Vyhnanek), jazyka ruského, dějepisu (uč. Anežka Kocourková) a chemie (uč. Josef Petr).¹⁰⁶

Školní rok 1953/54 byl zahájen pod vlivem nového školského zákona ze dne 24. dubna 1953, dle něhož byla zřízena ve Slavoníně - Nemilanech osmiletá střední škola. Bývalá národní škola splynula s bývalou školou střední. Povinná školní docházka byla uzákoněna do 14ti let žáka. Vláda však svým usnesením z 15. září 1954 vytyčila perspektivu povinného jedenáctiletého všeobecného vzdělání. Z minulého učitelského sboru z bývalé národní školy po sloučení zůstali: František Stehlík, Jaroslava Ženčáková, Bohumila Pokorná. Nově nastoupil Jaroslav Reska z Prostějova. Na střední škole zůstali: Rudolf Kukač, Josef Šebestík, Stanislav Vyhnanek, Josef Ženčák. Nově byli jmenováni: Dagmar Malotová z Těšetic, Vlasta Nesvadbíková z Rýmařova, Josef Andres ze Štěpánova, Vladimír Starosta z Horky na Moravě. Ministerstvo školství jmenovalo ředitelem školy Josefa Šebestíka a jeho zástupcem Františka Stehlíka, který byl 1. prosince 1953 přeložen na místo zástupce ředitele do Loučné nad Desnou (okr. Šumperk). Na jeho místo nastoupila 7. února 1954 Jarmila Klvaňová, doposud působila v Bruntále. První až čtvrtá třída byly umístěny v budově bývalé národní školy u nádraží, čtyři třídy vyšších ročníků byly umístěny v hlavní budově a dvě třídy ve vedlejší budově patřící národnímu výboru. Vláda v čele s KSČ projevil v tomto školním roce péči o školu zavedením Dne učitelů (28. březen), začalo se s udělováním čestných titulů, jako

¹⁰⁶ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

např. zasloužilý učitel, zasloužilý školský pracovník a vzorný učitel. Učitelům v pohraničí byly zvýhodněny platy a nová úprava platů byla provedena některým učitelům průmyslových a vysokých škol. KSČ tak projevila opravdový zájem o naše školství.¹⁰⁷

Okresní školní inspektorkou pro Olomouc venkov byla jmenována zástupkyně ředitele Jarmila Klvoňová. Ze školy odešla ve školním roce 1956/57. Inspekce probíhala dvakrát ročně bez větších nedostatků. KSČ a vláda republiky ve školním roce 1956/57 dala podnět k oslavám 365. výročí učitele národů Jana Amose Komenského. Tak se 28. březen stal opravdovým pedagogickým svátkem. Při této příležitosti byla práce mnoha učitelů oceněna a finančně odměněna. Od 1. září 1956 vešla v platnost nová platová úprava, která zabezpečila učitelům zvýšení výplat.¹⁰⁸

Začátky školních roků byly slavnostně zahajovány začátkem září za přítomnosti všech žáků a učitelů na společném shromáždění v místním kulturním domě. Přítomné přivítal proslavem ředitel školy Josef Šebestík. Následoval proslav pionýrů a kulturní vložka zdejších žáků. V závěru si všichni vyslechli projev ministra školství, kterým byl v roce 1957/58 Dr. František Kahuda.

V každém školním roce byl na druhém stupni pověřen jeden z učitelů poradcem pro volbu povolání. Ten byl v kontaktu s odborem pracovních sil na ONV. Staral se o včasné přihlášení vycházejících žáků a pomáhal jim vybrat vhodný studijní obor. Radil se i s rodiči, kam by měli své děti směřovat. Přihlášky žáků se zasílaly na Odbor pracovních sil na ONV, ale škola nedostávala zpětnou vazbu o tom, kam žáky přijali. Každý rok škola dostávala kvóty, kolik žáků mohlo být přijato do hornictví, zemědělství a stavebnictví. Od školního roku 1951/52 až do roku 1973/74 škola získala do hornictví 33 žáků, do zemědělství 107 žáků a do stavebnictví 50 žáků. V letech 1951-1970 se přihlásilo na školy vyššího stupně celkem 213 žáků, z nich jen 13 žáků (tj. 6,1 %) nebylo přijato, protože úspěšně nezvládli přijímací zkoušky. Žáci odcházeli studovat na různé školy: čtyřletou ekonomickou školu, průmyslovou školu, čtyřletou zdravotní školu. Základní školu od roku 1953/54 do školního roku 1973/74 navštěvovalo průměrně 311 žáků. Dne 15. prosince 1960 byl vyhlášen nový školský zákon o soustavě výchovy a vzdělání, uzákonil povinnou devítiletou školní docházku (od 6 do 15 let) a umožnil vzdělávání pracujícím. Dosavadní osmileté základní školy se změnil na

¹⁰⁷ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹⁰⁸ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

základní devítileté. Novelizací školského zákona a důsledkem nedostatku tříd probíhala výuka na prvním stupni v dopoledních a odpoledních hodinách.¹⁰⁹

V roce 1962/63 byly zavedeny nové učební osnovy pro třetí a čtvrtou třídu. Podle nových osnov se samostatně vyučovala vlastivěda a tělesná výchova se rozšířila ze dvou hodin na tři hodiny týdně. Novým ředitelem školy se stal v roce 1966 Josef Ženčák, zástupcem ředitele byl Bohumír Kolář. Od 1. dubna 1967 byly učitelům škol upraveny konečné platy do osmi stupňů. Ty byly dále odstupňovány podle klasifikace do sedmi stupnic:

0-1 rok 1 150 Kčs 2-4 roky 1 300 Kčs 5-7 let 1 400 Kčs 8-10 let 1 500 Kčs
11-15 let 1 600 Kčs 16-20 let 1 700 Kčs 21-25 let 1 700 Kčs 26 a více 1 900 Kčs.

Byl upraven i funkční přírůstek ředitelům škol, což znamenalo při sedmi až deseti třídách včetně školní družiny 250 Kčs navíc. Učitelům se od 1. září 1968 zvýšily platy o 100 Kčs. V páté třídě byl povinný plavecký výcvik na krytém bazéně v Olomouci.

Školní rok 1968/69 byl zahájen 3. září 1968. Pro vážnou vnitropolitickou situaci v našem státě a politickou desorientaci v našich národech, které nastaly tím, že na území ČSSR vstoupila vojska Varšavské smlouvy, bylo upuštěno od slavnostního zahájení školního roku v kulturním domě. Zahájení provedli třídní učitelé ve svých třídách. V učitelském sboru z minulého školního roku zůstali: Josef Ženčák (ředitel), Bohumil Kolář (zástupce ředitele). Na prvním stupni: Dagmar Vorlíčková, Bohumila Pokorná, Jaroslava Ženčáková. Na druhém stupni: Marcela Bednářová, Anna Hrachovcová, Vlasta Mazalová, Drahomíra Navrátilová, Věra Nováková, Marcela Polcerová, Jiřina Vyhnálková. Nově nastoupili tito učitelé: Marie Hrabalová, Jaroslav Novotný, Stanislava Novotná. V zájmu estetické výchovy a smyslu pro vnímání krásné hudby navštěvovaly všechny třídy výchovné koncerty, které pořádal školský odbor ONV a státní symfonický orchestr Moravské filharmonie ve Fučíkově sále v Olomouci. Učitelky na nižším i vyšším stupni prováděly v hudební výchově přípravu na koncerty podle osnov, které škola obdržela. Někteří učitelé věnovali žákům mnoho svého volného času zdarma, ve snaze naučit děti co nejvíce. Učitelka Hrachovcová vedla v 9. A kroužek českého jazyka, německého jazyka, každý jednu hodinu týdně. Kroužek šití a matematiky vedla učitelka Navrátilová také jednu hodinu týdně. Manželé Novotní pracovali mimo to v Sokole, každý dvě hodiny týdně. Paní učitelka Novotná vedla mladší žačky v ZTV, učitel Novotný

¹⁰⁹ Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 - 113, Obecní kronika Nemilany, str. 322.

vedl mladší žáky v oddílu kopané. Ředitel školy Josef Ženčák pracoval ve funkci předsedy Sokola, kterou vykonával již 12. let.

Školní rok 1970/71 probíhal v duchu druhé části oslav 50. výročí založení české školy v Nemilanech a v atmosféře příprav oslav 50. výročí založení KSČ. Ředitel Josef Ženčák odešel do důchodu a nově byl jmenován do této funkce Václav Barák, zástupcem ředitele se stal Bohumír Kolář.¹¹⁰

Předmětová komise a metodické sdružení působily na škole od školního roku 1971/72. Práce metodického sdružení a předmětových komisí byla zaměřená na provádění společných hospitací s cílem vyměnit si zkušenosti v přímé výchovně vzdělávací práci učitelů v obvodu školy. Přehled předmětových komisí a metodického sdružení s uvedením vedoucích učitelů: jazyk český (Bohumil Kolář), jazyk ruský (Marta Florová), matematika (Drahomíra Navrátilová), výtvarná výchova (Libuše Bašná), dějepis, zeměpis (Bohumil Dostál), občanská nauka (Zdena Svobodová), fyzika, chemie (Josef Malcánek), tělesná výchova (Stanislava Novotná), pracovní vyučování (Jarmila Vrbová), metodické sdružení (Zdena Svobodová). Žáci se účastnili Ruské olympiády a Puškinova památníku. Vyučování probíhalo ve třech školách: 1. - 5. ročník v budově u nádraží (bývalá česká menšinová škola), 6. - 9. ročník v hlavní školní budově (bývalá německá škola) a v budově bývalé radnice.¹¹¹

Od 1. září 1975 byl současný ředitel Václav Barák jmenován do vyšší stranické funkce, stal se pracovníkem ideologického oddělení OV KSČ v Olomouci. Ředitelkou školy byla prozatímně pověřena Vlasta Mazalová. Od 1. prosince 1975 se stala ředitelkou školy Zdenka Svodová. Zástupcem ředitele školy byl jmenován okresní metodik branné výchovy František Partich. Ve školním roce 1976/77 zdejší učitelky začaly v první třídě vyučovat množinovou matematiku, nově se zavádí předmět prvouka. Na začátku školního roku si učitelé zpracovali tématické plány pro každý předmět, třídní učitelé vypracovali výchovné plány svých tříd. Pravidelně byly zpracovávány měsíční a týdenní plány práce.¹¹²

V roce 1980 bylo celkově na škole dvanáct tříd a dvě oddělení školní družiny. Kvůli zajištění samostatné výuky bylo patnáct žáků třetí třídy přeřazeno na školu do Slavonína, na dobu dvou let. Učitelé si v průběhu roku zvyšovali své odborné vzdělání proškolením

¹¹⁰ Kronika školy v Nemilanech. 1948-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹¹¹ Kronika školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹¹² Kronika školy v Nemilanech. 1948-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

v nové koncepci a studiem literatury. Jednoleté korespondenční studium na Puškinově institutu ruského jazyka v Moskvě v červenci 1981 úspěšně absolvovala Stanislava Novotná.

Povinně volitelné předměty byly ve škole pro žáky sedmých a osmých tříd poprvé zavedeny od školního roku 1983/84. Žáci si mohli sami vybrat z těchto předmětů: konverzace v jazyce ruském, chemicko-biologická praktika, fyzikálně-chemická praktika.

Dne 4. dubna 1984 vyšel nový školský zákon o soustavě základních a středních škol, který vydalo Federální shromáždění ČSSR, 12. června 1984 byly vydány zákony České národní rady o státní správě ve školství a o školských zařízeních. Povinné školní vzdělávání se rozšiřuje od šesti do šestnácti let na osmileté základní vzdělávání a další dva roky na střední škole. Povinnost školní docházky se prodloužila na 10 let. Na prvním stupni (1. - 4. třída) se vyučovaly tyto předměty: český jazyk a literatura, prvouka, vlastivěda, matematika, přírodověda, hudební výchova a zpěv, výtvarná výchova, psaní, pracovní vyučování a tělesná výchova. Na druhém stupni (5. - 8. třída): český jazyk, ruský jazyk, dějepis, občanská nauka, zeměpis, matematika, přírodopis, fyzika, chemie, hudební výchova a zpěv, pracovní vyučování, tělesná výchova a povinně volitelný předmět. Učitelství sbor byl složen ve školním roce 1984/85 z těchto učitelů: Žofie Karabečná (1. třída), Radka Pardubická (2. třída), Jana Soldánová (3. třída), Marie Stehlíková (4. třída), Libuše Boxanová (5.A třída), Marie Bolerová (5.B třída), Jarmila Finková (6.A třída), Elena Nováková (6.B třída), Dana Vrbalová (7.A třída), Lenka Žváčková (7.B třída), Jaromila Rozehnalová (8.A třída), Jaroslav Novotný (8.B třída), 1. oddělení školní družiny (Zdenka Hnicová), 2. oddělení školní družiny (Dagmar Petříková). Kromě třídních učitelů na škole vyučovali: Jaroslava Bradová (chemie, přírodopis), Eva Horáčková (matematika, zeměpis), Bohumír Kolář (jazyk český, dějepis), Vlasta Mazalová (jazyk ruský, tělocvik). Celkový počet žáků v tomto školním roce byl 340. Kromě předmětů stanovených učebním plánem se vyučovaly tyto nepovinné předměty: pohybové hry (1. – 4. ročník), sportovní hry (5. – 8. ročník), cvičení z matematiky (pro 8. ročník) a cvičení z jazyka českého (pro 8. ročník).¹¹³

K zásadním změnám v klasifikaci došlo ve školním roce 1988/89 v prvním ročníku. Na konci prvního pololetí nebyli žáci klasifikováni vůbec a na konci školního roku hodnoceni pouze slovně. V učebních osnovách 1. - 4. ročníku bylo učivo redukováno a rozčleněno na základní a rozšiřující. Rovněž v 5. – 8. ročníku byl obsah učiva redukován. Pro 5. ročník byly

¹¹³ Kronika školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

vydané nové učebnice zpracované podle upravených učebních osnov. Základní učivo je v učebnicích graficky odlišeno. Z učebních plánů se vypustila výuka povinně volitelných předmětů v 7. a 8. ročníku, protože nepřinesla očekávané výsledky. V těchto ročnících se zvýšil počet hodin předmětu český jazyk o jednu vyučovací hodinu týdně. V 7. ročníku přibyla hodina zeměpisu a v 8. ročníku se zavedla jedna hodina výuky předmětu hudební výchova a zpěv. Pozornost základní školy byla v tomto roce zaměřena především na kvalitu vědomostí a dovedností žáků.¹¹⁴

6.3 Veřejná činnost školy

V neděli dopoledne, dne 19. srpna 1945, byla v zahradě u měšťanské školy zahájena slavnost k otevření českých škol, která v odpoledních hodinách pokračovala slavnostním průvodem s alegorickými vozy, doprovázené hasičským sborem, místním Sokolem a dalšími. Průvod vyšel z Kyselova a pokračoval do Nemilan na sokolské hřiště, kde proběhl slavnostní program: vztyčení státní vlajky, proslovy zástupce ONV, vystoupení hostů a národní tance. Zúčastnilo se asi 3 000 osob s výtěžkem 69 000 Kčs, který byl rozdělen mezi měšťanskou školu (40 000 Kčs), obecnou školu (20 000 Kčs) a mateřskou školu (9 000 Kčs).

Každý rok škola slavila významná výročí. Dne 14. září - vzpomínka na úmrtí T. G. Masaryka, 27. října - výročí československé samostatnosti, 9. května - den osvobození, vánoční besídky, den matek, den dětí. Slavnosti se konaly formou společných shromáždění a přednesení básní, písní, zahráním divadelního představení žáků školy, často se konal lampiónový průvod přes celou obec. Oslavy byly častokrát ukončovány v místním hostinci U Chudých. Na podzim 1946 na škole proběhl sběr oblečení, žáci nasbírali celkem 240kg, za které škola získala 374,10 Kčs. Od školního roku 1948/49 dostávají žáci zdarma svačinky, čaj, mléko, bílou kávu. Každoročně probíhají lékařské kontroly. Učitelský sbor s žáky zdejší školy se zavázali, jako dar k devátému sjezdu KSČ, splnit v následující pětiletce tyto úkoly:

1. Prohloubení výchovy žáků v duchu socialismu všemi prostředky a k vědomí kolektivní odpovědnosti;
2. zlepšení výzdoby školní budovy nástěnkami, hesly, obrázky;

¹¹⁴ Tamtéž.

3. zvýšením sběru papíru, k propagaci používat školního rozhlasu;
4. postarají se o úpravu hřiště mateřské školy, do konce května odpracují celkem 150 hodin v ceně 1 200 Kč;
5. budou v pořádku udržovat obecní park a těmto pracím věnují 100 hodin v ceně 1 200 Kč;
6. vysadí ovocné stromy v Gottwaldově sadě v ceně 960 Kč;
7. upraví okolí školy, celkem 100 hodin v ceně 800 Kč;
8. žakovská brigáda se zúčastní prací při stavbě kulturního domu celkem 720 hodin (každý žák pět hodin), celkem v ceně 5 760 Kč;
9. učitelé se zavazují osvojit a uplatnit teorii marxismu-leninismu při výchově svěřených žáků.

Všech uvedených prací se aktivně zúčastní i učitelský sbor s žáky a kromě toho odpracuje každý učitel deset hodin při stavbě kulturního domu (celkem šest učitelů). Hodnota všech odpracovaných hodin činí 13 512 Kčs. Za přítomnosti předsedy MNV Josefa Libánského (předsedy rodičovského sdružení) proběhlo dne 3. ledna 1949 slavnostní zahájení pětiletky.¹¹⁵

Žáci zaměstnaných matek od školního roku 1950/51 dostávali obědy ve školní jídelně, která byla zřízena v budově hlavní školy. Velká pozornost byla věnována zdravotnímu stavu žáků. Všichni žáci absolvovali několikrát ročně zdravotní prohlídky i rentgen. Dle potřeby byli posláni na dva měsíce do zotavoven. Ve škole nově vznikla sokolská družina vedená učitelem Lohrerem, Vyhnálkem. Navštěvovalo ji 98 žáků z celkového počtu 188 žáků (1950/51). Škola se zúčastnila akce Tyršova odznaku zdatnosti, ve kterém žáci skončili na druhém místě v okrese. Škola byla odměněna volejbalovou sítí. Nově vznikla PO SSM (Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže), a to dne 25. února 1951. Slavnostního slibu byli přítomni zástupci státních lesů, kteří přijali nad pionýry patronát. Pionýrský šátek, odznak a průkaz přijalo 57 žáků. Pedagogickým poradcem se stal učitel Lohrer. Každoročně, koncem srpna a začátkem září, se žáci účastnili chmelových brigád, dále sázení cukrovky semenačky na Státním statku v Holici, v JZD v Nemilanech při sjednocení cukrovky, plevele či hledání mandelinky bramborové. Ve sběru odpadových surovin se v rámci krajské soutěže umístil na druhém místě žák Hubert Havlíček a obdržel odměnu 500 Kčs. Žáci také sbírali léčivé byliny, během školního roku 1954/55 odevzdali 41 kg (lipový květ, listy kopřivy, pampelišky, jitrocel, květ hluchavky). Ve škole bylo v roce 1961 celkem 220 pionýrů

¹¹⁵ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946-1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

a 34 jisker, kteří navštěvovali tyto zájmové kroužky: dramatický, taneční, pěvecký a leteckých modelářů.¹¹⁶

Koncem školního roku 1964/65 uspořádal kroužek mezinárodního přátelství výstavu pohlednic a dopisů z celého světa. Kroužek vedl Ladislav Ševčík z Nemilan. Pod jeho vedením si žáci dopisovali s dětmi v Indii, Japonsku, Austrálii, Severním Vietnamu, na Kubě, na Novém Zélandu. Výstavu navštívilo několik set žáků z okolních škol Olomouce. Pionýři se v roce 1967 zúčastnili Mezinárodního atletického čtyřboje, v němž žáci šestých tříd získali druhé místo v okresním kole. Žáci osmých tříd obsadili druhé a třetí místo v okresním kole cyklistiky.

Politické události dramatického roku 1968 měly vliv i na pionýrskou organizaci ve škole. Značná část z PO SSM vystoupila, ale pionýrská organizace se nerozpadla. Nadále zůstalo asi 40 žáků pod vedením učitelky Věry Novákové. Pionýři pořádali turistické vycházky do okolí a každou sobotu a neděli jezdili lyžovat do Beskyd nebo Jeseníků. Zúčastnili se srazu mladých turistů v Petříkově, kde získali dívky první a chlapci druhé a třetí místo. Místní pionýři se 15. listopadu 1969 zúčastnili orientačního závodu v Radíkově. Kategorie mladších žáků se umístila na druhém a třetím místě, starší chlapci a děvčata získali třetí místo.

Velikou událostí pro žáky a učitele byla oslava 50. výročí otevření české školy v Nemilanech. Nemilany byly až do roku 1945 z 90 % obcí německou. Oslava byla zahájena v sobotu 20. června 1970 slavnostním otevřením výstavy prací žáků ZDŠ v hlavní budově. Dala možnost nahlédnout rodičům i široké veřejnosti na práce žáků ve všech předmětech. V neděli 21. června proběhlo sportovní utkání žáků ve fotbale. Odpoledne následoval průvod od hlavní školy na fotbalové hřiště, kde proběhl slavnostní projev tajemníka Františka Lovečky (za ONV) a následoval projev ředitele školy Josefa Ženčáka. Následoval bohatý kulturní program. Dne 2. dubna 1971 se konala v sále Kulturního domu druhá část oslav 50. výročí založení české školy v Nemilanech. Pozváni byli všichni učitelé, kteří na škole od roku 1920 působili, předseda školské komise při ONV, zástupci MNV, UV KSČ a všech složek NF, ředitelé obvodních škol a bývalí žáci. Odpoledne se všichni sešli ve slavnostně vyzdobené budově školy u nádraží, kde byli uvítáni. Hosté si prohlédli vnitřní zařízení školy, shlédli výstavu dětských prací a vyslechli si kulturní program žáků školy. Následovalo menší

¹¹⁶ Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946 – 1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

občerstvení, které připravilo SRPŠ, a poté se hosté odebrali do Kulturního domu. Po slavnostních projevech vystoupil Sbor olomouckých učitelek při PF UP vedený odborným asistentem katedry hudební výchovy Bukovjanem. V závěru programu proběhlo slavnostní předávání pamětních medailí, které navrhl bývalý žák školy, akademický sochař Rudolf Chorý.¹¹⁷

Ve školním roce 1975/76 byly prohlubovány poznatky o SSSR (Svaz sovětských socialistických republik), zdůrazňovala se mírová politika a byl upevňován přátelský vztah k SSSR. Žáci si dopisovali se sovětskými školáky, pořádaly se besedy o SSSR, výstavy, soutěže pro žáky čtvrté a páté třídy „Co víš o SSSR“, zasílaly se pozdravné dopisy sovětským vojákům v Olomouci. Ve školním roce 1979/80 probíhalo 35. výročí osvobození vlasti Rudou armádou. Členové SRPŠ pomáhali zajišťovat školní akce jako slib pionýrů, maškarní karneval, dětský den. Pořádaly se tradiční plesy a z výtěžku se financovaly drobné dárky a odměny dětem. Pomáhali při údržbě školy. PO SSM byla v roce 1980 organizována ve 14 oddílech a měla 207 pionýrů a 87 jisker, které vedla skupinová vedoucí, učitelka Marie Bomberová. Pionýři se účastnili různých besed, turistických akcí, branných her, výměnných zájezdů do NDR (oddíl házené) a mnoha dalších. Žáci se také připravovali na československou spartakiádu. V květnu žáci cvičili v Kozušanech, ve Věrovanech, v Holici, ve Slavoníně, v Nemilanech a v Olomouci. Od 1. listopadu došlo ke sloučení PO SSM se ZŠ Slavonínem, ve 24 oddílech bylo 229 jisker a 240 pionýrů. Jako oddílový vedoucí pracovali učitelé, vojáci, studenti, v práci jim pomáhali instruktoři. Pionýři a jiskry se scházeli v klubovně, ve třídách, v tělovýchovných zařízeních nebo v přírodě.¹¹⁸

Ve školním roce 1981/82 žáci nasbírali 280 kg kaštanů, 86 kg suchých léčivých bylin a 2 140 kg odpadových surovin. Při sběru cibule, úklidu okolí budovy školy a budování doskočiště žáci odpracovali celkem 947 brigádnických hodin.

Výrazných úspěchů ve školním roce 1988/89 dosáhli žáci v recitačních a literárních soutěžích. V literární soutěži „Děti, mír a umění“ obsadila 1. místo v okresním kole Kateřina Boxanová. V další, obdobné soutěži s brannou tematikou, vyhrála okresní kolo Milada

¹¹⁷ Kronika školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹¹⁸ Kronika školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

Bartošková. V okresním kole ve sportovní činnosti plavání skončili žáci školy na 4. místě, na stejném místě se umístili žáci v okresním kole v házené.¹¹⁹

¹¹⁹ Kronika školy v Nemilanech. 1972-1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

7 Historie školy v Nemilanech od roku 1989 po současnost

7.1 Školní budova

V roce 1989/90 se provedly opravy a výměna vadných radiátorů, výměna signálních hodin, oprava odpadů WC, výměna školních lavic ve dvou třídách a výměna zářivek na všech školních budovách. Do učebny přírodopisu byla zakoupena nábytková stěna, v níž byly uloženy přírodopisné sbírky. Tato učebna měla zabudovaný televizní okruh se čtyřmi barevnými televizory a videem v hodnotě 120 000 Kčs. V tělocvičně bylo opraveno a zabudováno veškeré nářadí potřebné pro výuku tělesné výchovy.

Během celého školního roku 1991/92 byla provedena rozsáhlá úprava školních prostor s přístavbou šaten na hlavní budově školy. Na prvním stupni (u nádraží) byly provedeny tyto práce: postavení nového komínu, výměna okapových žlabů, vyčištění odpadů, vybetonování podlahy kotelny, vyzdění příčky mezi sklepem na uhlí a koks. Ve školní jídelně byly opraveny vstupní schody, dozděn a omítnut sklep, proběhla výměna plechové střechy s úpravou komína. V hlavní budově školy a na radnici byla prováděna fasáda, nově postaven spojovací koridor s přístavbou šaten. V poslední etapě rekonstrukce školy byly ve všech třídách opraveny stropy a dokončena elektroinstalace v učebně fyziky a chemie. Nově byly opraveny podlahy v chodbě na radnici, v hlavní budově zrekonstruována terasa schodů. V šatně u tělocvičny a na WC byla zřízena ventilace, ve všech třídách byly obnoveny nátěry tabulí, vyměněny zářivky a obě budovy školy byly vymalovány, nově se nainstalovalo poplašné zařízení. Před školou se upravily trávníky, chodníky, ve školní zahradě byla vybudována betonová jímka, nákladem 100 000 Kčs. Nově byla vybavena vnitřní budova školy nábytkovou stěnou v kabinetu chemie, vybavením počítačové učebny, stavebnicovým systémem logoduck, pořízením kopírky, barevného televizoru (pro první stupeň), radiomagnetofony, videorekordéru, sekačky, dvanácti stolů do kabinetů, židle a stolku do vstupní části školy, pianinem. To vše v hodnotě 496 000 Kčs.¹²⁰

V roce 1993/94 do výuky hudební výchovy škola zakoupila syntezátor Yamaha. Během školního roku proběhla rekonstrukce školní jídelny, úprava školní zahrady, nalakování parket v tělocvičně školy. Na prvním stupni proběhla generální oprava osvětlení, oplocení

¹²⁰ Kronika školy v Nemilanech. 1989-2003, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

školní zahrady, úprava rozběhové dráhy pro skok vysoký, nákladem 847 500 Kč. Třídy byly vybaveny novým nábytkem, truhlíky na květiny, průběžně byly zakoupeny školní pomůcky a před školou byly instalovány stojany na kola v celkové hodnotě 210 000 Kč.

Ve školním roce 1996/97 byly všechny stěny v tělocvičně obloženy umakartovými deskami, také proběhla instalace nového topení v kabinetech tělesné výchovy, opraven byl vikýř a část střechy kolem hodin. V dolních třídách hlavní budovy bylo položeno PVC, do školy zakoupen vysavač, ledničky a nábytek. Na zahradě školní jídelny bylo provedeno vykácení suchých stromů, v budově prvního stupně zřízena a vybavena nová učebna. Prázdninová povodeň způsobila mnoho škod na školní budově a jídelně. Po celý rok až do konce letních prázdnin 1998 se konaly opravy. Ve školní jídelně probíhalo vysoušení zdiva, nové omítky a malba. Vyměněny byly všechny dveře a šatny byly nově zrekonstruovány. V hlavní školní budově také probíhalo vysoušení zdiva, osekání omítek, vymalování, obložení dílny a pokladeno PVC, celkovým nákladem 600 000 Kč. Do dvou tříd byly zakoupeny nové lavice a židle, nákladem 86 000 Kč. V následujícím školním roce 1998/99 proběhla oprava skleníků, natřena střecha nad šatnami, do učebny fyziky doplněny zničené pomůcky po povodni, provedena výměna radiátorů a další drobné opravy v ceně 146 954 Kč. Nově bylo zakoupeno video a televize, sada školního nábytku do jedné učebny, žákovská tabule, vysavač a dva žebříky celkem za 114 455 Kč. V roce 1998/99 se pokračovalo v opravování a vybavování školy. Nakoupen byl nový nábytek do kabinetu matematiky, počítače, kopírka Canon, lednička pro první stupeň, ubrusy do školní jídelny, žaluzie, nábytek do dvou učeben a do školní družiny nový koberec. Proběhlo natření plotů kolem všech budov školy, na chodbách byla vyměněna osvětlovací skla, provedeny veškeré revize a vymalování všech budov školy nákladem 677 622 Kč.¹²¹

Generální oprava sociálního zařízení prvního stupně v hodnotě 265 121 Kč byla uskutečněna ve školním roce 2000/01 a dále byly provedeny tyto práce: natřeny tabule, opraveny vchodové dveře školní jídelny, topenářské práce, vyměněn ohřívač vody, podlahářské práce, elektromontážní práce, obložení schodiště v budově prvního stupně a zakoupen nábytek do učebny a kabinetu českého jazyka, nákladem 250 609 Kč. V ZŠ Nemilany proběhly v roce 2002/03 tyto rekonstrukce: oprava kanalizace ve školní jídelně,

¹²¹ Kronika školy v Nemilanech. 1989-2003, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

oprava sociálního zařízení na druhém stupni a výměna pákových baterií ve školní jídelně, celkově za 501 807 Kč. Na ZŠ Slavonín bylo zrekonstruováno topení, ve školní jídelně vyměněny bezdotykové baterie a do oken byly zabudované sítě, nákladem 1 146 587 Kč. Po sloučení škol pod jedno pracoviště (1. ledna 2003), byly prováděny opravy a vybavení ZŠ a MŠ i v dalších letech. Rekonstrukce sociálních zařízení v ZŠ Slavoníně v hodnotě 400 000 Kč byla dokončena v roce 2005. V MŠ Slavonín byla ve stejném roce zřízena kuchyň, šatna pro zaměstnance a opraven boční vstup budovy, celkovým nákladem 310 000 Kč.

V září 2009 byla otevřena nově zrekonstruovaná mateřská škola v České čtvrti v olomoucké městské části Nemilany. Nově opravená budova v tomto roce oslavila osmaosmdesáté výročí od postavení a původně sloužila jako základní škola. Náklady na její rekonstrukci se vyšplhaly na osm milionů korun.

7.2 Pedagogická činnost školy

Školní rok 1989/90 probíhal v období převratných změn v naší společnosti, jež zasáhly v nemalé míře i školství a ovlivnily další vývoj výchovy a vzdělávání naší mladé generace. Vystoupení studentů a mládeže v památný den 17. listopadu 1989 se stalo signálem pro vznik mohutného občanského hnutí za demokracii v Československu. Hlavní společenskou silou bylo v Čechách a na Moravě Občanské fórum, na Slovensku Veřejnost proti násilí. KSČ přestala být vládnoucí silou ve státě, byla utvořena vláda národního porozumění složená z představitelů všech složek národa, do čela země byl zvolen prezident Václav Havel. Změnil se státní znak, nově vznikl název Česká a Slovenská federativní republika (ČSFR). Na všech školách proběhlo hlasování pracovních kolektivů o vyslovení důvěry ředitelům škol a jejich zástupců. Bylo upraveno učivo. Žáci byli vedeni k demokracii, pravdě, poctivosti a čestnosti. Na rozdíl od předchozích let byl kladen důraz na pedagogickou činnost ve výchovném procesu. S těmito změnami byly změněny obsahy v některých vyučovacích předmětech, zejména v dějepise a v občanské nauce.

Politické události, které ovlivnily změny naší společnosti, poznamenaly i samotný chod školy. Na základě těchto změn byl redukován plán práce školy a byly z něj vyňaty některé úkoly, zejména politicko-výchovného rázu, které byly zakotvené v plánu na začátku

školního roku. Výchovně vzdělávací proces nebyl narušen. Vyučující zabezpečili jak výchovnou, tak i vzdělávací stránku pedagogického procesu a veškeré úkoly stanovené osnovami i plánem byly splněny a doplněny o aktuální poznatky. V tomto školním roce neprobíhaly inspekce. Kontrolní činnost se přenesla na metodické orgány a předmětové komise. Ty zhodnotily na konci školního roku plnění osnov a úkolů dle plánu práce v jednotlivých ročnících.

Ve školním roce 1990/91 byl zvolen do funkce ředitele školy Jaroslav Novotný. Učitelství sbor se skládal z těchto třídních učitelů: Marcela Pardubická (1. a 2. třída), Jana Soldánová (3. a 4. třída), Jarmila Rozehnalová (5.A třída), Alena Houdová (5.B třída), Milan Král (6.A třída), Libuše Boxanová (6.B třída), Marie Stehlíková (7.A třída), Marie Bomberová (7.B třída), Elena Nováková (8.A třída), Eva Horáková (8.B třída), Zdeňka Hricová (1.odd. družiny), Dagmar Petříková (2.odd. družiny). Kromě třídních učitelů v učitelství sboru vyučovali tito učitelé: PaedDr. Olga Skládalová (M, Pp), PaedDr. Helena Sedláčková (A, Hv), Vlasta Dočkalová (N, On), Eva Jansová (Vv, 1. stupeň), Jaroslav Novotný (ředitel školy), Vlasta Mazalová (zástupce ředitele školy). V tomto roce se již nevyučoval ruský jazyk, žáci se rozhodli dle zájmu pro jazyk německý nebo anglický. Od 26. listopadu 1990 byly zrušeny národní výbory, zaměstnavatelem školy se stal Okresní úřad, školský referát.

Od školního roku 1992/93 se vyučuje v devíti ročnících. První stupeň (1. – 5. třída) byl umístěn v budově u nádraží, druhý stupeň (6. – 9. třída) v budově hlavní a bývalé radnice. V rámci kultury mládeže se žáci zúčastnili několika divadelních představení, koncertů Moravské filharmonie, besed a přednášek. K mimoškolní čtení žáků byla využívána žákovská knihovna, každé čtvrtletí byly prováděny z učiva jazyka českého kontrolní mluvnické prověrky s hodnocením a porovnáním paralelních tříd. Významné události našich i světových dějin byly žákům připomínány školním rozhlasem. Pravidelná kontrola a hospitační činnost byla prováděna celoročně ředitelem školy. Byla zaměřena na plnění práce třídních učitelů, zadávání domácích úkolů, psaní diktátů a slohových prací, plnění osnov, výuku čtení, úroveň znalostí v naukových předmětech a zapojení žáků do soutěží a olympiád. V důsledku nízké populace se snížil počet žáků v třídách, nejlepší žáci odcházeli na gymnázia a sportovní školy. Ve výuce přibývali žáci se speciálními poruchami, většinou dyslektici a dysgrafici. Ve školním roce 1994/95 bylo učivo cizích jazyků ve třetí a čtvrté třídě probíráno zábavnou formou, a to soutěžemi, písničkami a různými hrami. Velkého úspěchu

dosáhl žák Pavel Sedláček, který v okresním kole soutěže ve znalostech německého jazyka dosáhl druhého místa. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo 30. dubna 1996 nařízení, že žákům osmých tříd se prodloužilo vzdělávání na základní škole z osmi na devět ročníků.¹²²

Školní rok 1996/97 ukončili žáci základních škol povinnou školní docházkou devátou třídou a na prvním stupni přibyla opět pátá třída. V rámci nových osnov došlo v některých předmětech, zejména humanitních, k výměně školních učebnic. V druhém pololetí došlo k několika závažným událostem, které svým způsobem negativně poznamenaly vývoj v oblasti školství. Dne 30. května 1997 proběhla v olomouckém okrese stávka učitelů organizována Českomoravským odborovým svazem pracovníků školství. Hlavním požadavkem bylo zvýšení platů školských pracovníků, úprava platových tarifů a zlepšení pracovních podmínek. Tyto požadavky, vzhledem k ekonomické situaci v zemi, nebyly splněny, právě naopak byl od příštího školního roku učitelům základních škol zvýšen pracovní úvazek na 24 hodin týdně. V tomto roce se poprvé všichni žáci čtvrtého až devátého ročníku povinně zúčastnili matematického klokana, a to ve třech kategoriích (klokánek, benjamín a kadet).

V oblasti výchovného působení se škola v roce 1998/99 celoročně zaměřila na výchovu k lidství, občanství, životnímu prostředí a společenskému chování. Činnost školy vycházela z celoročních plánů, úkolů předmětových komisí a učebních osnov. Žáci úspěšně reprezentovali školu v okresních soutěžích. Zvýšenou pozornost věnovali učitelé integrovaným a zohledněným žákům, kteří pracovali podle individuálních plánů. V hodinách zeměpisu bylo využito nových údajů z tisku a geografických tabulek, které žáci samostatně zpracovávali.

Ve škole od září do dubna probíhala příprava žáků devátých tříd na přijímací zkoušky, cvičením z českého jazyka a matematiky, které v roce 2000/01 navštěvovalo 25 žáků. Při výuce německého jazyka sloužila žákům k motivaci neformální beseda s rodilými mluvčími a k dobré atmosféře přispěly hodiny konverzace. Mladším žákům předvedli žáci devátých tříd dramatizaci pohádky „Der suesse Brei“. Individuální pozornost věnovala učitelka Tichá nadanému žákovi Petru Zatloukalovi ze třídy 7. B, který získal v okresní

¹²² Kronika školy v Nemilanech. 1989 – 2003, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

soutěži německého jazyka první místo. Ve školním roce 2001/02 se žáci zúčastnili těchto soutěží a olympiád: matematické olympiády, pythagoriády, matematického klokana, olympiády v českém jazyce, soutěže v německém jazyce, soutěže Mladý historik, fyzikální olympiády, archimediády, biologické olympiády, tělovýchovné soutěže, atletické trojky a poháru rozhlasu.

Od školního roku 2002/03 byla jmenována do funkce ředitelky školy Mgr. Eva Kaněčková. Bývalý pan ředitel Jaroslav Novotný odešel do důchodu. Zástupkyní ředitele se stala Elena Nováková. Od 1. ledna 2003 se škola v Nemilanech stala právním subjektem. Rozhodlo o tom statutární město Olomouc na základě usnesení zastupitelstva města ze dne 26. září 2002. Nově se začal používat název: Základní škola Olomouc - Nemilany, Raisova 1, příspěvková organizace. Pod jedno ředitelství tak začalo spadat několik pracovišť:

1. ZŠ Olomouc - Nemilany, Raisova 1 (včetně školní družiny a školní jídelny),
2. ZŠ Olomouc - Slavonín, Zolova 2 (včetně školní družiny a školní jídelny),
3. Mateřská škola Olomouc - Slavonín, Arbesova 48,
4. Mateřská škola Olomouc - Nemilany, Lidická 57,
5. Mateřská škola Nedvězí (Olomouc - Nedvězí).

Na začátku školního roku 2002/03 školu navštěvovalo celkově 229 žáků. Učitelský sbor ZŠ Nemilany se skládal z těchto učitelů: Alena Mezerová (1. a 4. třída), Magdaléna Strejčková (2. a 3. třída), Marie Kovaříková (5. třída), Hana Šenková (6.A třída), Marie Stehlíková (6.B třída), Vladimíra Němcová (7. třída), Zuzana Coufalová (8. třída), Eva Horáková (9.A třída), Hana Přichystalová (9.B třída), Růžena Sedlářová, Hella Tichá, Leona Steigerová, Jaroslav Novotný, Hana Přichystalová (výchovná poradkyně), Eva Meissnerová (školní družina).¹²³

Kompletní inspekce na ZŠ Nemilany proběhla od 5. února do 10. února 2004. Předmětem inspekční činnosti bylo zjištění a zhodnocení personálních podmínek vzdělávání a výchovné práce, materiálně technických podmínek na ZŠ a MŠ. Průběh a výsledky vzdělávání a výchovy ve vyučovacích předmětech český jazyk a matematika na prvním a druhém stupni a v předmětech fyzika, přírodopis, tělesná výchova na druhém stupni. Česká školní inspekce zhodnotila průběh a výsledky jako velmi dobré.

123 Kronika školy v Nemilanech. 1989 – 2003, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

Ve školním roce 2007/2008 probíhala výuka podle vzdělávacího programu Základní škola a školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání Škola pro život v devíti postupných ročnících, v jedenácti třídách (214 žáků). Školní družina měla tři oddělení (80 dětí) a vyučování probíhalo v souladu učebního plánu, školní vzdělávací program pro školní družiny Tvořivá a hravá družina. Škola pořádala mnoho akcí, které zpestřovali vyučování, a pomáhala vytvářet vztahy nejen v rámci třídy, ale i celé školy (olympiáda bystrosti, sportovní soutěže mezi třídami, zahradní školní slavnosti). Škola pro žáky pořádala mnoho exkurzí, besed a školních výletů. Ve školní družině probíhala během celého roku výzdoba školy (halloween, vánoce, velikonoce, zápis žáků do první třídy), výroba upomínkových předmětů (vánoční jarmark, zahradní slavnosti) a různé soutěže (o švihadlového krále, o nejkrásnější kraslici, turnaje ve fotbale). Učitelé celého pedagogického sboru, každoročně absolvovali další vzdělávání pedagogických pracovníků. Od 11. února 2008 byla budova ZŠ Nemilany (u nádraží) dočasně uzavřena z důvodu investiční akce, přestavby na MŠ.¹²⁴

Škola se v roce 2009/10 zapojila do tří projektů evropské unie. Ovoce do škol bylo určeno žákům na prvním stupni, kteří jedenkrát týdně dostávali ke svačině ovoce zdarma. Projekt Dejme šanci přírodě (DŠP) organizoval Magistrát města Olomouce. Jednalo se o zvyšování kvality výuky prostřednictvím multimediální techniky a efektivního využívání ICT. Do tohoto projektu byly zapojeny učitelky Jana Vodičková, Alena Mezerová a Anna Aberlová. Třetím projektem byl projekt interaktivní výuky do škol (IVOŠ) jehož organizátorem se stala Univerzita Palackého v Olomouci za účasti Renaty Pospiechové. Jednalo se o zvyšování kvality výuky prostřednictvím a zavedením nových výukových metod s využitím ICT a multimediální techniky. Z těchto projektů škola získala dvě interaktivní tabule. Událostí roku bylo bezesporu otevření zrekonstruované MŠ v Nemilanech. Vedoucí učitelkou se stala Ladislava Šmídová, v budově jsou dvě oddělení (třídy) s kapacitou 48 dětí.¹²⁵

Ve škole je zpracován minimální preventivní program s vypracovanou strategií na omezení rizik školních úrazů a sociálně patologických jevů, zejména šikany. Součástí je plán témat a akcí pro aktuální rok, rozpracovaný pro jednotlivé třídy. Škola v rámci prevence spolupracuje s Policií ČR, Městskou policií v Olomouci, se sdružením D a s P-centrem.

124 Výroční zpráva školy 2008/2009. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2008.

125 Výroční zpráva školy 2009/2010. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2009.

Na chodbě školy je pro žáky k dispozici schránka důvěry. Ve škole pracuje výchovná komise, která řeší jednotlivá porušení školního řádu, zabývá se chováním žáků. Ve škole pracuje i školní rada. Žáci tak mají možnost podílet se na chodu školy.¹²⁶

Téměř všichni učitelé se v roce 2011/12 vzdělávali v tvorbě digitálních učebních materiálů. Pedagogové se vzdělávali studiem odborné literatury, odborných publikací a nové poznatky získávali také na internetových stránkách. Celkem se pedagogové zúčastnili více než sedmdesáti vzdělávacích akcí. Získali nové poznatky a znalosti v účinných metodách a formách výuky. Ve všech ročnících základní školy se žáci učili dle školního vzdělávacího programu Škola pro život.¹²⁷

Ředitelka školy byla pro rok 2012/13 nadále Mgr. Eva Kaněčková, její zástupkyní Mgr. Marie Kovaříková. Vedoucí učitelka ZŠ Slavonín byla Mgr. Jarmila Pokorná, vedoucí učitelkou MŠ Slavonín Zdena Zatloukalová. MŠ Nemilany vedla PaedDr. Ladislava Šmídová, MŠ Nedvězí patří pod MŠ Slavonín. Školská rada v tomto roce 2012/13 měla šest členů, předsedou byl zvolen Ing. Vladimír Pokorný. Rada byla zřízena v roce 2005 a v letošním roce se sešla třikrát. Celkem školu navštěvovalo 210 žáků v jedenácti třídách. Školní družinu navštěvovalo 102 žáků, kteří byli rozděleni do čtyř oddělení. Podle individuálních plánů se vyučovalo 13 žáků a dalších 21 žáků bylo ve výuce zohledněno. Pedagogický sbor se skládal z 16 učitelů a provoz družiny zabezpečovaly 4 vychovatelky. V testování klíčových kompetencí dosáhl žák sedmé třídy Jakub Kilián nejlepšího výsledku. Stejného výsledku dosáhl při tomto testování žák deváté třídy Karel Šama. V matematické olympiádě pro páté ročníky postoupil žák Jakub Kačírek až do krajského kola. V logické olympiádě se umístili dva žáci pátého ročníku, Adam Kačírek a Jan Březina, na čtvrtém až osmém místě.¹²⁸

7.3 Veřejná činnost školy

Po 17. listopadu 1989 bylo ve školách upraveno učivo, ustanoveny velikonoce, pololetní prázdniny a zrušena činnost PO SSM. Žáci v roce 1990/91 rozvíjeli svoji mimoškolní činnost v zájmových kroužcích: rybářském, hasičském a ve sportovních oddílech

126 Výroční zpráva školy 2009/2010. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2009.

127 Výroční zpráva školy 2011/2012. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2011.

128 Výroční zpráva školy 2012/2013. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2012.

házené a kopané. Pravidelně se účastnili školních olympiád a soutěží, zejména matematické olympiády, pythagoriády, soutěže mladých historiků a recitačních soutěží. SRPŠ bylo na škole zrušeno od školního roku 1993/94. Ve sběrové soutěži bylo ve školním roce 1995/96 celkem nasbíráno 44,5 kg léčivých rostlin, 63 kg hliníku, 6 700 kg starého papíru a 1 570 kg kaštanů s celkovým výtěžkem 13 481 Kč. Nejlepší sběrači léčivých rostlin a kaštanů se za odměnu zúčastnili výletu do Rožnova pod Radhoštěm.

V červenci v roce 1997, v druhém prázdninovém týdnu, došlo na Moravě k velkým povodním, které zasáhly také město Olomouc, nejvíce oblast Černovíra, Lazců, Letné, Povlu, Slavonína i Nemilan. Povodně, které vyvrcholily ve středu 9. července, způsobily katastrofální škody i ztrátu lidských životů. V budově nemilanské školy bylo zřízeno humanitární středisko zásobující postižené obyvatelstvo základními potravinami, pitnou vodou a základními hygienickými potřebami. Učitelé, pokud netrávili dovolenou mimo své bydliště, pomáhali ve škole s úklidovými pracemi a s odstraňováním následků záplav. V obcích Nemilany a Slavonín došlo ke zřícení několika domů a mnoho jich bylo zaplaveno.¹²⁹

Ve škole v roce 1996/97 úspěšně pracoval pěvecký sbor pod vedením paní učitelky Helly Tiché. Se svým programem úspěšně vystoupili na několika veřejných akcích, které měli vřelý ohlas. Dne 26. listopadu 1996 uspořádal Sbor pro občanské záležitosti při odboru školství Úřadu města Olomouce v Moravském divadle setkání občanů, kteří v tomto roce dosáhli věku 75 let. V úvodní části vystoupili před naplněným sálem žáci nemilanské školy a ve 25 minutovém pásmu lidových písní a říkadél předvedli seniorům velmi pěkný program. Své spolužáky a učitele potěšily děti z pěveckého sboru v předvánoční době zazpíváním českých vánočních koled v tříhlasé úpravě á capella. Na vítání občánků do svazku města vystoupil pěvecký sbor na olomoucké radnici celkem třikrát s pořadem „Kytíčka malým“. Pěvecký sbor se každoročně po celý rok účastnil vítání občánků vystoupením na olomoucké radnici.

Po celý školní rok 2000/01 pečovaly děti o školní pozemek, skalky, okolí školy i školní jídelny a květinovou výzdobu ve škole. Z celoškolských akcí proběhla dvě pochodová cvičení, třídní vánoční besídka, lyžařský výcvik na Horní Bečvě, soutěž v dopravní výchově a školní sportovní olympiáda. Sběrové akce probíhaly i v následujících letech. V říjnu v roku

129 Kronika školy v Nemilanech. 1989-2003, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

2002 žáci nasbírali 7 360 kg starého papíru a získané peníze byly zaslány Dětskému domovu Žichovec u Prachatic, který byl postižen záplavami v létě 2002. Celková částka činila 10 000 Kč. Školní družina uspořádala sběr kaštanů a bleší trh, výtěžky byly použity na nákup pomůcek do školní družiny.

Ve sběru starého papíru žáci v roce 2003/04 nasbírali celkem 13 180 kg, za které škola získala 15 816 Kč. Za tuto částku byl zakoupen barevný televizor do jedné z učeben. V roce 2004/2005 se žáci opět účastnili mnoha soutěží. Ze sportovních soutěží to byl atletický čtyřboj mladších a starších žáků, kde v obou kategoriích získali žáci 3. místo, branného závodu „O pohár primátora Olomouce“ (Marek Šmarda 1. místo), turnaje v kopané „Coca Cola cup“ (3. místo), dopravní soutěže „Mladý cyklista“ (2. a 5. místo).¹³⁰

Ve školním roce 2005/06 se mohli žáci zapojit do těchto zájmových kroužků: aerobiku, školního tenisu, turistického, dramatického, internetového. Žáci páté třídy vystoupili s vánočním pásmem „Čertí“ na náměstí v Olomouci. Celkový výtěžek ve sběru papíru, který žáci nasbírali v roce 2005/06, činil 12 520 Kč. Byl zaslán na pomoc kojeneckému ústavu v Olomouci.

Škola se v roce 2007/08 zapojila do projektů EU: Dejme šanci přírodě, projekt IVOŠ – zavádění interaktivní výuky do škol. V oblasti zájmové činnosti na škole žáci mohli navštěvovat tyto kroužky: keramický, dramatický, doučování reedukace, stolního tenisu. Od žáků a pedagogických pracovníků byl zaslán sponzorský dar adoptovanému bangladéšskému chlapci Labio Helderovi - 8 400 Kč. V ekologii je partnerem školy Středisko ekologické výchovy Sluňákov v Horce nad Moravou (besedy, exkurze, vzdělávací akce) a TS (technické služby) Olomouc.¹³¹

Sběr papíru se uskutečnil ve školním roce 2010/2011 ve dvou etapách, na jaře a na podzim, s celkovým výnosem 32 388 Kč. Od rodičů bylo přijato celkem 30 250 Kč. Z příjmu od rodičů a za sběr papíru byly zakoupeny odměny žákům v rámci vyhodnocení sběru papíru, příspěvek žákům deváté třídy v rámci exkurze do Prahy, úhrada faktury za autobus lyžařského výcviku, odměny u příležitosti konce školního roku, potřeby pro uskutečnění „olympiády“ v červnu a na nákup učebních pomůcek. V tomto školním roce se škola zapojila do několika projektů. Do projektu Dejme šanci přírodě – byli zapojeni tři pedagogové a jeden koordinátor,

¹³⁰ Kronika školy ZŠ a MŠ Nemilany. 2004-2010, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

¹³¹ Výroční zpráva školy 2007/2008. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2008.

jednalo se o tvorbu výukových interaktivních materiálů. Škola získala vybavení pro interaktivní učebnu (Slavonín). Druhým projektem byl IVOŠ – do projektu byl zapojen jeden pedagog a jeden koordinátor. Jednalo se o tvorbu výukových interaktivních materiálů. Tímto škola získala vybavení pro interaktivní učebnu v Nemilanech. Třetím projektem byl projekt Moderní škola 2011 – EU peníze školám. Zapojeno bylo devět pedagogů, jeden koordinátor a jeden manažer. Projekt byl zahájen v květnu 2011 s cílem tvorby výukových materiálů, zavedení nových volitelných předmětů, podpory vybavení školy a inovaci preventivního programu. Čtvrtým projektem bylo ovoce do škol, kde žáci prvního stupně dostávali jedenkrát týdně k svačině ovoce nebo zeleninu. Pátým projektem byl global curriculum project (GCP). Jednalo se o mezinárodní projekt, do kterého byly zapojeny tyto státy: Velká Británie, Rakousko, Brazílie a ČR. Do šestého projektu s názvem Minimalizace šikany (MIŠ) bylo zapojeno deset pedagogů. Cílem projektu bylo intenzivní proškolení v problematice šikany.¹³²

V McDonald Cupu (kopané) v roce 2012/13 vyhráli starší žáci okresní finále. Ve výtvarné soutěži Vánoční maličkosti obsadila škola všechna tři první místa. Na prvním místě skončila škola ve sběru papíru mezi školami z celé Olomouce. Den otevřených dveří zakončily žákyně z pěveckého sboru vánočním koncertem v místní kapliče 19. prosince 2012.¹³³

¹³² *Výroční zpráva školy 2010/2011*. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2010.

¹³³ *Výroční zpráva školy 2012/2013*. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2012.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila rekonstruovat celé historické období vývoje vzdělávání v českých zemích od období 9. století, kdy byla výchovná a vzdělávací stránka především jen církevní záležitostí. K velké změně vzdělanosti lidu došlo v přechodném období z feudalismu ke kapitalistickému zřízení. Ekonomické, politické a náboženské změny v 18. století v celé Evropě, jakož i v českých zemích, byly důvodem k řešení tendence v oblasti školství.

Koncem 18. století byla zavedena nová forma vzdělávací povinnosti, a to tereziánskými školskými reformami. Školní řád rozpoznával tři druhy základních škol a tímto se stala pochopitelná důležitost úlohy státu ve školství. Církev se i po celé 19. století snažila o nadvládu nad obecným školstvím. Počátkem 20. století se neustále zvyšoval zájem a tlak církve v oblasti školství. Zejména vlivem politických a hospodářských událostí v zemi.

Po tereziánských reformách, po roce 1774, bylo hlavní úlohou státu umožňovat elementární vzdělávání všem dětem od 6 do 12 let. Nebylo to podmíněno povinnou školní docházkou tak, jak je tomu v dnešní době. Systém rakouského a českého školství nastavený tereziánskými školskými reformami existoval až do roku 1869, kdy proběhla zásadní úprava rakouského školství, a to vydáním tzv. Hasnerova zákona. Novou školskou reformou byla zavedena povinná školní docházka pro všechny děti od 6 do 14 let. Změnil se systém vzdělávání, vzniklo dvoustupňové elementární vzdělávání a byl omezen vliv církve nad školami.

Po vzniku samostatného Československa dochází ke postátňování a kvantitativnímu nárůstu škol. Toto vedlo k eliminaci negramotnosti a zkvalitnění vzdělávání. V roce 1922 byl vydán tzv. Malý školský zákon, který stvrzoval převzetí rakouského školství do československých republikánských poměrů. Reformní snahy ukončila fašistická okupace a vznik druhé světové války. Nastala germanizace celého národa s postupnou degradací školství. První ucelená a jednotná školská soustava přišla v roce 1948. Politickým zřízením státu bylo další období silně ovlivněno četnými ideologickými změnami školských zákonů, které vycházely především z hospodářsko-politických poměrů. Takto tomu bylo až do roku 1989. Školský zákon začal být systematicky měněn od roku 1990.

Nemilany byly velkou, převážně německou obcí s českou menšinou, která výrazně vzrostla po roce 1920. První zmínky elementárního vzdělávání jsou datovány kolem roku

1780. V roce 1875 rozhodla místní školní rada o stavbě nové školní budovy (německá škola), která byla otevřena od září 1876. Německá škola byla uzavřena na konci druhé světové války. Bohužel nikde nejsou zachovány archivní materiály ani kroniky této školy. Po válce byla v bývalé německé obecní škole zřízena škola česká.

České školství se v Nemilanech začalo rozvíjet až po roce 1918. Především z iniciativy Národní jednoty vznikla v roce 1919 česká menšinová obecná škola. Předtím děti chodily do německých škol ve Slavoníně a Nemilanech. Nová budova české menšinové školy byla slavnostně otevřena v srpnu 1921. Po roce 1948 přešla hlavní starost o vesnické školy na obce. Z dochovaných archivních materiálů je patrná nesnadná ekonomická stránka zajištění stavby a provozu školních budov, a zároveň hmotné zajištění pedagogického sboru. V roce 1953 po reorganizaci celého školního systému, byly obě nemilanské školy (obecná, měšťanská) sloučeny v jednu, čímž vznikla tzv. střední osmiletá škola. Navzdory svému názvu poskytovala pouze základní vzdělání. Od roku 1961/62 byla osmiletka přeměněna na základní devítiletou školu. Od 1. ledna 2003 se škola stala právním subjektem a došlo ke sloučení mateřských školek a základních škol v Nemilanech, Slavoníně a Nedvězí do jedné instituce. Ve slavonínské škole je umístěn první stupeň a v Nemilanech druhý stupeň základní školy.

V jednotlivých kapitolách o historii školy v Nemilanech jsem se zaměřila na popisování školní budovy. Věnovala jsem se především stavebním úpravám. V kapitolách o pedagogické činnosti jsem čtenáři přiblížila organizaci školy v jednotlivých časových obdobích, vyučovací předměty, hodnocení prospěchu žáků i změny učitelských platů. Zmínila jsem se o významných událostech a školských reformách, které se neustále měnily v závislosti na politických událostech jednotlivého časového období. V kapitolách o veřejné činnosti školy jsem se zaměřovala na veřejnou činnost školy a na mimoškolní aktivity učitelů a žáků.

Škola v současné době využívá všechny možnosti pro uplatnění individuálních schopností žáků. Především se zaměřuje na informační technologie, na práci s počítačem a výuku cizích jazyků. Cílem školy je, aby žáci předcházeli sociálně patologickým jevům, a i nadále se zapojovali v mimoškolní činnosti.

Snažila jsem se napsat práci historicky pravdivou a čtenářsky poutavou. Výsledkem práce je kompaktní přehled a strukturalizace vývoje školství na území českých zemí

v kontextu dobových, politických a hospodářských změn ve společnosti. Zjištěná fakta jsem se snažila s pomocí komparace a deskripce politiky státu a ekonomiky, jednoznačně potvrdit.

Seznam použité literatury a pramenů

1. Literatura

AUERHAN, Jan, František BĚLEHRÁDEK, Břetislav FOUSTKA, Josef GRUBER, Vojtěch HULÍK, Otokar KÁDNER, František MORAVEC, Václav TOBOLKA a Gustav ŽALUD. *Česká politika, V.: Kulturní, zvláště školské úkoly české politiky*. Praha: Edvard Leschinger, 1913.

BARTOŠ, Josef a Miloš TRAPL. *Československo 1918-1938. Fakta, materiály, reálie*. Olomouc: Univerzita palackého, 1991.

BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HALADA, Jaroslav HRBEK, Petr MAREŠ, Dagmar MORAVCOVÁ, Jiří POKORNÝ, Jiří RAK, Petr A. ROČEK a Josef TOMEŠ. *Dějiny zemí koruny české II*. 3. vyd. Praha a Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-007-1.

ČORNEJ, Petr. *Vše podstatné z českých dějin*. Praha: Práh, 1992. ISBN 80-901278-4-3.

ČORNEJ, Petr, Ivana ČORNEJOVÁ, Ivan RADA a Vratislav VANÍČEK. *Dějiny zemí Koruny české I*. 3. vyd. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-005-5.

FILKA, Jaroslav. *Metodika tvorby diplomové práce: praktická pomůcka pro studenty vysokých škol*. Brno: Knihář, 2002. ISBN 80-86292-05-3.

FISCHER, Richard. *Olomouc město i okres: Pod protektorátem městské rady hlavního města Olomouce*. Brno: Novina, 1930.

HÁBL, Jan a Kamil JANIŠ. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-044-3.

HOLOUŠOVÁ A KOL., Drahomíra. *Jak psát diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-7067-841-0.

HOŘEJŠ, Petr Hora. *Toulky českou minulostí: Třináctý díl*. Praha: VIA FACTI, 2012. ISBN 978-80-904103-3-6.

HUŠKA, Jakub, Oldřich KALÁBEK a Marek URBÁNEK. *Dějiny Nemilan*. Olomouc: Epava, 2011. ISBN 978-80-260-0540-7.

JŮVA, Vladimír a Zdenka VESELÁ. *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. první, 1988. Praha: SPN, 1988. učebnice. ISBN 17-360-87.

KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky II*. Praha: nákladem dědictví Komenského, 1910.

KALHOUS a Otto OBST A KOL. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

KAŇÁK, Bohdan a Heda MINAŘÍKOVÁ. *Olomoucký archivní sborník*. Olomouc: Tiskservis, 2011. ISBN 978-80-86388-92-2.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky(1918-1938). Díl1.,Vznik,budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. 2. vyd. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-195-7.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

KOVAŘÍČEK, Václav a Iva KOVAŘÍČKOVÁ. *Vývoj školských soustav v českých zemích*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1989.

KRÁLÍKOVÁ, Marie, Josef NEČESANÝ a Václav SPĚVÁČEK. *Nástin vývoje všeobecného vzdělávání v českých zemích*. Praha: SPN, 1977.

KUCHAŘOVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-870-0751-4.

KUZMIN, Michail Nikolajevič. *Vývoj školství a vzdělávání v Československu*. Praha: Československá akademie věd, 1981.

POLIŠENSKÝ, Josef. *Tricetiletá válka a evropské krize 17. století*. Praha: Svoboda, 1970.

SOMR A KOL., Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987. Učebnice pro vysoké školy.

ŠAFRÁNEK, Jan. *Školy české: obraz z jejich vývoje a osudů: 862 - 1848*. Praha: Matice česká, 1913.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. II.vyd. Praha: SPN, 1988. Učebnice pro vysoké školy.

VÁŇA, Josef. *Dejiny pedagogiky*. 3. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971.

VESELÁ, Zdenka. *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4.

2. Prameny

Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1919 – 1939, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ Nemilanech.

Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1939 – 1945, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1946 – 1972, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

Kronika Obecné školy v Nemilanech. 1972 – 1988, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

Kronika školy ZŠ v Nemilanech. 1989 – 2003, rukopis uložen v ředitelně ZŠ v Nemilanech.

Kronika školy ZŠ a MŠ Nemilany. 2004 – 2010, rukopis uložen v ředitelně ZŠ a MŠ v Nemilanech.

Výroční zpráva školy 2008/2009. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2008.

Výroční zpráva školy 2009/2010. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2009.

Výroční zpráva školy 2010/2011. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2010.

Výroční zpráva školy 2011/2012. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2011.

Výroční zpráva školy 2012/2013. Olomouc ZŠ a MŠ Nemilany, 2012.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 - 45, archiv obce Nemilan.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 05 -62, Obecní kronika Nemilany.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, fond 01 -113, Obecní kronika Nemilany, č.13.

Legislativa

Zákon č. 292/1920 Sb., zákonů a nařízení, jímž se upravuje správa školství.

Zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství.

Zákon č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).

Zákon č. 186/1960 Sb. Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 63/1978 Sb. Zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol.

Zákon č. 76/1978 Sb. Zákon České národní rady o školských zařízeních.

Zákon č. 29/1984 Sb. Zákon o soustavě základních a středních škol (školský zákon).

Zákon č. 564/1990 Sb. Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství.

Zákon č. 171/1990 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon).

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Internetové zdroje

FILLOVÁ, M. Nemilany. Nemilany [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www.nemilany.wbs.cz/Sluzby_-kultura-sport.html.

© 2013 – 2014 MŠMT. *Ministerstvo školství ČR: Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989* [online]. Praha:MŠMT, 2009 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>.

Seznam příloh

- Příloha 1 ZŠ Nemilany – exteriér, interiér O ZŠ Nemilany. ZŠ *Nemilany* [online]. [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <http://www.zsnem.cz/index.php?pg=060602>
- Příloha 2 ZŠ Slavonín – exteriér, interiér O ZŠ Nemilany. ZŠ *Nemilany* [online]. [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <http://www.zsnem.cz/index.php?pg=060602>
- Příloha 3 MŠ Nemilany, MŠ Slavonín O ZŠ Nemilany. ZŠ *Nemilany* [online]. [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <http://www.zsnem.cz/index.php?pg=060602>
- Příloha 4 Seznam zkratk
- Příloha 5 Abecední seznam ředitelů, kteří působili na škole (nejméně jeden rok) v letech 1920 – 2013. Uložené v kronikách školy ZŠ Nemilany, výročních zprávách a v státním okresním archívu v Olomouci.
- Příloha 6 Počet dětí ve škole sledován od roku 1920 po současnost. Uložené v kronikách školy ZŠ Nemilany, výročních zprávách a v státním okresním archívu v Olomouci.

Příloha 1 - ZŠ Nemilany – exteriér, interiér

Příloha 2 – ZŠ Slavonín – exteriér, interiér

Příloha 3 – MŠ Nemilany, MŠ Slavonín

Příloha 4 - Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
JNV	Jednotný národní výbor
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
Kčs	Koruna československá
Kr.	Krejcár (rakouská měna 1857 – 1892)
KSČ	Komunistická strana Československa
MNV	Místní národní výbor
MŠ	Mateřská škola
N.p.	Národní podnik
ONV	Okresní národní výbor
OÚ	Obecní úřad
RVP	Rámcový vzdělávací program
SA	Sturmabteilung (německé útočné jednotky)
SPN	Státní pedagogické nakladatelství
SRPŠ	Sdružení rodičů a přátel školy
SS	Schutzstaffel (paravojenská jednotka nacistického Německa)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
ŠVP	Školský vzdělávací program
Zl.	Zlatý (rakouská měna 1857 – 1892)
ZDŠ	Základní devítiletá škola
ZŠ	Základní škola

Příloha 5 – Abecední seznam ředitelů

1. Barák Václav 1970 - 1975
2. Chyba František 1924 – 1929
3. Jandera Jakub 1920 – 1924
4. Kaněčková Eva 2002 – doposud
5. Matějů Rudolf 1929 – 1950
6. Novotný Jaroslav 1990 – 2002
7. Stehlík František 1950 – 1953
8. Svobodová Zdenka 1975 – 1990
9. Šebestík Josef 1953 – 1966
10. Ženčák Josef 1966 – 1970

Příloha 6 – Počet dětí ve škole od roku 1920 po současnost

školní rok	stav žáků	školní rok	stav žáků
1919/1920	22	1947/1948	124
1920/1921	30	1948/1949	142
1921/1922	36	1949/1950	178
1922/1923	38	1950/1951	188
1923/1924	61	1951/1952	196
1924/1925	64	1952/1953	286
1925/1926	65	1953/1954	301
1926/1927	68	1954/1955	262
1927/1928	72	1955/1956	288
1928/1929	84	1956/1957	294
1929/1930	122(ob. + měšť.šk.)	1957/1958	309
1930/1931	165 -//-	1958/1959	328
1931/1932	236 -//-	1959/1960	317
1932/1933	275 -//-	1960/1961	340
1933/1934	297 -//-	1961/1962	355
1934/1935	277 -//-	1962/1963	346
1936/1937	291 -//-	1963/1964	339
1937/1938	286 -//-	1964/1965	327
1938/1939	279 -//-	1965/1966	331
1939 -1945	školy uzavřeny	1966/1967	323
1945/1946	114	1967/1968	329
1946/1947	111	1969/1969	301

školní rok	stav žáků	školní rok	stav žáků
1969/1970	282	1993/1994	246
1970/1971	290	1994/1995	233
1971/1972	271	1995/1996	223
1972/1973	275	1996/1997	242
1973/1974	254	1997/1998	245
1974/1975	254	1998/1999	231
1975/1976	264	1999/2000	212
1976/1977	269	2000/2001	185
1977/1978	286	2001/2002	184
1978/1979	279	2002/2003	237
1979/1980	277	2003/2004	228
1980/1981	309	2004/2005	220
1981/1982	318	2005/2006	221
1982/1983	350	2006/2007	218
1983/1984	361	2007/2008	214
1984/1985	340	2008/2009	216
1985/1986	327	2009/2010	219
1986/1987	298	2010/2011	213
1987/1988	277	2011/2012	215
1988/1989	256	2012/2013	210
1989/1990	276		
1990/1991	268		
1991/1992	257		
1992/1993	270		

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Silvie Kubáňová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Historické proměny elementárního vzdělávání v Nemilanech v kontextu vývoje školství v českých zemích
Název v angličtině:	Historical changes of the elementary in Nemilany in the context of the development of education in the Czech Republic
Anotace práce:	Cílem diplomové práce je rekonstruovat proces vývoje elementárního školství v Nemilanech, v kontextu historických proměn hospodářského, politického, ekonomického a sociálního klimatu. Poskytnutí historické analýzy školství v českých zemích od počátku po současnost.
Klíčová slova:	Dějiny školství, obecná škola, měšťanská škola, Základní škola Nemilany, vývoj elementárního vzdělávání, školní budova, pedagogická a veřejná činnost školy, vyučovací předměty, školský zákon.
Anotace v angličtině:	The aim of the thesis is to reconstruct the process of the development of elementary education in Nemilany, in the context of historical changes in economic, political, economic and social climate. Providing historical analysis of education in the Czech lands from the beginning to the present.
Klíčová slova v angličtině:	History of Education, primary school, elementary school, The elementary School in Nemilany, development of elementary education, school building, pedagogical and communal activities of a school, school subjects, education law.

Přílohy vázané v práci:	Ilustrace, seznam zkratk, seznam ředitelů, stav žáků
Rozsah práce:	86 s. (148 358 znaků)
Jazyk práce:	Čeština